

Pedagogisk plan – Ask Barnehage

*Klart vi kan
Kreativitet og Gleder
Setter Spor*

Innhold

.....	4	Familie-/utkleddning:.....	25
Innledning:.....	4	Lese-/mediekrok:.....	26
Planhierarki for Ask Barnehage.....	5	Konstruksjon-/byggekkrok:.....	26
Visjoner og verdier:	5	Verkstedet:.....	27
Askøy kommunes visjon er; «Tett på utviklingen-Tett på menneskene».....	5	Uterommet:	27
«Klart vi kan, med kompetanse og engasjement.».....	5	Dialogen - verktøy for demokrati og medvirkning	29
"Kreativitet og Gleder setter Spor.".....	5	Viktige prinsipper i demokratiske styresett:	31
I Ask barnehage ser vi barnet og mennesket som:.....	6	Beslutningsjevnlighet:.....	31
Barndommen i et samfunns- og forskningsperspektiv	6	Effektivt deltagende:.....	31
Pedagogisk plattform	8	Opplyst forståelse:.....	31
Med inspirasjon fra Reggio Emilia	8	Kontroll over dagsorden:	32
Det kompetente barnet:.....	9	Tilpasning til alder.....	32
Relasjoner:.....	10	Foreldrene:	33
De tre pedagogiske faktorene	11	De ansatte:.....	33
De voksne	11	Læringen, leken, danning og kunsten.....	34
Voksne som impulsskapere:.....	12	Læring og danning:	34
Refleksjonstid	14	Grunnleggende Behovs betydning:	35
Den reflekterende og handlende praktiker:	16	Selvtillit og selvbylde:	36
Coaching og selvledelse.....	16	Leken – "tenk om"	37
Relasjonsarbeid	17	Kunsten, leken og livet.....	38
Fokus på barnet:.....	17	Prosjektene:.....	41
De voksnes kommunikasjonsmetoder: .	18	Prosjektarbeid som metode for skapende virksomhet	41
Pedagogene i Ask barnehage skal i leken:	19	Prosjektfaser	41
Barna og barnegruppen.....	19	Læringssirkelen	42
Organisering av barna:	20	Blooms Taksonomi.....	42
Felleskap og individuelle behov:.....	20	Artefaktebegrepet som tankeredskap i utvikling av kunstprosjekter:	43
Aldersinndeling:.....	21	Utvikling av kompetanse og fordypning: .	44
Det fysiske miljøet	22	Prosjektene setter barnets sentrale virksomhet, lek og kunst, inn i et danningperspektiv.....	45
Estetikk:	23	Kunsten: utvalg og kriterier:	45
Vår påvirkning på miljøet:	23	Pedagogisk dokumentasjon.....	47
Prosjektene plass i det fysiske miljøet: 23		Eksempel på prosjektdokumentasjon	48
Valgtavle, lekekroker og lekestasjoner: 25		Utstilling	49
		Barns utvikling	50

Fokusområder:	50	Anerkjennelse	64
Kreativ utvikling.....	50	Selvfølelse og selvtillit.....	64
Den kreative utviklings betydning:.....	51	Empati.....	65
Positive relasjoner:.....	51	Mobbing.....	65
Sensitive kontekster:	51	Kjennetegn ved barns Sosiale utvikling	66-67
Læring og utvikling:	52	Overgang og endring	68
Kjennetegn ved barns kreative utvikling		Overgang mellom barnehage og skole	68
.....	53	Planlegging, modeller og metoder.	69
Språkutvikling	53	Modeller og skjema	69
Språklig utvikling:	54	Planlegging.....	69
.....	54	Didaktisk relasjonsmodell:.....	69
Planlegging av et godt språkmiljø	54	Vurdering av arbeidet – økt pedagogisk	
Kjennetegn ved barns språkutvikling	55	kvalitet	70
Sansemotorisk utvikling	56	Barna.....	70
Motorisk utvikling.....	57	Personalet.....	70
Nervesystemets oppbygging:	58	Foreldrene	70
Sansene:	58	Samarbeid med andre instanser.....	71
Følesans (taktil)	58	Ressursteam:	71
Stillingssans (kinestetisk).....	58	Spesialpedagogisk arbeid i barnehagen ...	71
Balansesans(likevektsans)	59	Aktuelle Nettsteder:	72
Synssans.....	59	Barnevernet i samarbeid med barnehage og	
Høresans.....	59	hjem.....	72-75
Luktesans.....	59	Kreativitet og glede setter spor	76
Smakssans	59	Kilder.....	77 - 758
Sansenes betydning:.....	59		
Reflekser:.....	59		
Primitive reflekser:	59		
Posturale reflekser:	59		
Refleksenes betydning for barnets			
utvikling:	60		
Kjennetegn ved den sansemotoriske			
utviklingen	60		
Kjennetegn ved den sansemotoriske			
utviklingen	61		
Kjennetegn ved den sansemotoriske			
utviklingen	62		
Kjennetegn ved den sansemotoriske			
utviklingen	63		
Sosial kompetanse.....	64		

Innledning:

Ask Barnehage har gjennom 20 år bygd opp en pedagogisk plattform med et fokus på pedagogisk utviklingsarbeid og tydelige verdier. Inspirasjonen til arbeidet har vi hentet fra barnehagene i Reggio Emilia i Nord Italia. Dette dokumentet er en pedagogisk plan der vi sammenfatter teori, filosofi, verdisyn og praksis. Den pedagogiske planen retter seg mot det pedagogiske personalet i barnehagen og andre som ønsker å sette seg grundigere inn i bakgrunn for valg av mål og verdier.

Hverdagslivet i barnehagen er utgangspunktet for hele vår virksomhet. Hver eneste dag er en ny mulighet for læring, utvikling og viktige livserfaringer. Barnehagens samfunnsoppdrag er å sikre barna gode utviklings og læringsvilkår. Rammeplan for barnehage bygger på et helhetlig lærings syn hvor omsorg, lek og læring står sentralt. En sterk pedagogisk forankring og tydelige verdier skal føre til utvikling av den pedagogiske praksisen og den enkelte pedagog. Den pedagogiske planen skal være et oppslagsverk og et dokument som sikrer at alle i barnehagen jobber mot samme mål. I oversikten nedenfor kan vi se hvor i planhierarkiet den pedagogiske planen befinner seg.

Planhierarki for Ask Barnehage

Visjoner og verdier:

«Tett på utviklingen-Tett på menneskene», er Askøy Kommunes overordnede visjon. Verdiene som skal tydeliggjøre innholdet er; kompetent, raus, interessert og modig. Visjonen og

verdiene er overordnet barnehagens visjonsarbeid.

«Klart vi kan, med kompetanse og engasjement.»

Askøy kommune eier, og driver de kommunale barnehagene på Askøy. De kommunale barnehagene har sammen utarbeidet et slagord som skal gi oss en tydelig profil og si noe om kvaliteten i våre barnehager. Med en positiv og imøtekommende holdning ønsker vi å møte barn, kollegaer og foreldre med et kompetent og engasjert personale.

”Kreativitet og Glede setter Spor.”

Er Ask Barnehages slagord er utviklet i samarbeid med barn, personale og foreldre. Visjonen skal vise retning og gi kraft og motivasjon til å arbeide mot samme mål i et langsiktig perspektiv.

I Ask barnehage henger kreativitet og læring sammen. For oss betyr dette blant annet at vi skaper kunnskap ved å bruke alle våre sanser, følelser, erfaringer og kompetanse. Vi legger til rette for at barn og voksne møter ulike problemer og utfordringer som stimulerer til undring, engasjement og utforskning. Med et forskende perspektiv vet man ikke alltid utfallet på forhånd. I et forskende

perspektiv må man tenke muligheter og ha løsningsfokus. Med kreativitet og glede skaper vi et læringsmiljø som fremmer et positivt syn på mennesket og samfunnet. Vi er ikke redde for å utfordre teorier og "sannheter" ved å stille spørsmål. Barna er vår viktigste inspirasjonskilde i dette arbeidet. Barn er født nysgjerrige og begynner allerede rett etter fødselen og utforske og kommunisere med omgivelsene. Gjennom leken stimulerer vi

vår kreativitet, vår logiske sans og evne til å tenke nye tanker. Uten evne til å tenke nye tanker vil samfunnet stoppe opp. Framtidens mennesker trenger kreative evner, løsningsfokus og vilje til og utforske og handle. Vi skiller ikke mellom barnesyn og menneskesyn. Personalet i barnehagen har utarbeidet **syv verdisetninger** for arbeidet. **Alle** ansatte i Ask Barnehage er forpliktet til å jobbe etter disse verdiene.

I Ask barnehage ser vi barnet og mennesket som:

Sårbart, tillitsfullt og avhengig av sine omgivelser og samtidig **kompetent** til å mestre, forstå og delta i samspill med andre

Meningsskapende med drivkraft til å danne egne teorier (hypoteser) og uttrykke sin forståelse av tilværelsen.

Aktiv aktør i egen læring, vekst og utvikling

Kreativt med indre drivkraft til å leke, forestille seg og utvikle nye ideer

Fremtidens viktigste ressurs som skal sikre et bærekraftig samfunn

Unikt med ulike forutsetninger og kompetanser

Likeverdig med autoritet i forhold til egne opplevelser og følelser

= **SMAKFUL**: viser både til syn på menneskets rettigheter til å bli møtt med respekt for egen utvikling og til å bli sett på som kompetent og skapende. Menneskets rett til estetisk skjønne omgivelser og som viktigste drivkraft i eget liv og egen utvikling.

Barndommen i et samfunns- og forskningsperspektiv

Dr. philos Ivar Frønes plasserer barnehagen som grunnmuren i kompetansesamfunnet/ utdanningsamfunnet. Han mener at barna trenger en allmenn kulturell kompetanse fordi de skal fungere i et komplekst samfunn hvor valgmulighetene florerer. Barna må lære seg strategier for og «ta seg fram» i virvaret av muligheter, skapt av den teknologiske utvikling. Det er ikke bare teknologien som endres, men også samarbeidsformen, sosial organisering og selve kulturen. Broen inn i voksensamfunnet er i dag utdanning.

Tidligere kunne man velge å gå direkte inn i arbeidslivet etter grunnskolen. Barn som i dag dropper ut av utdanningsløpet har ikke de alternativene som mennesker hadde tidligere. Barna trenger basis-kompetanse og evne til å mestre kompleksiteten. Vi legger til rette for at barna skal kunne klare å ta vare på seg selv og bli selvstendige individer. Dette er helt grunnleggende. Bare på denne måten kan de også mestre å ta vare på andre. Gjennom samspill med andre barn i og med veiledning fra de voksne, får barna bygger opp en slik kompetanse.

Hjerneforskeren Matti Bergstrøm hevdet at dersom hjernen skal utvikle seg maksimalt, må det være en balanse mellom de tre ressursene kraft, verdi og kunnskap (Eleven Den Siste Slaven ref). Han mente at det er viktig at barnet får en helhetlig utvikling som ikke legger for ensidig vekt på f. eks. innlæring av faktakunnskaper. Barn utvikler seg best dersom vi legger forholdene til rette for at de får erfaringer innenfor mange områder. For at dette skal skje må det foregå aktivitet som stimulerer hele kroppen og alle sansene. På den måten aktiviseres barnets hjerne og utvikles til å tenke og fundere. Kort forklart isoleres nervetrådene i nervenet og impulsene hjernen mottar kan passere raskere. Dette fører til et solid og mottakelig nervenett og økt evne til læring. Etter hvert som barnet lærer, mestrer det mer og når det mestrer, øker selvtilliten og selvfølelsen.

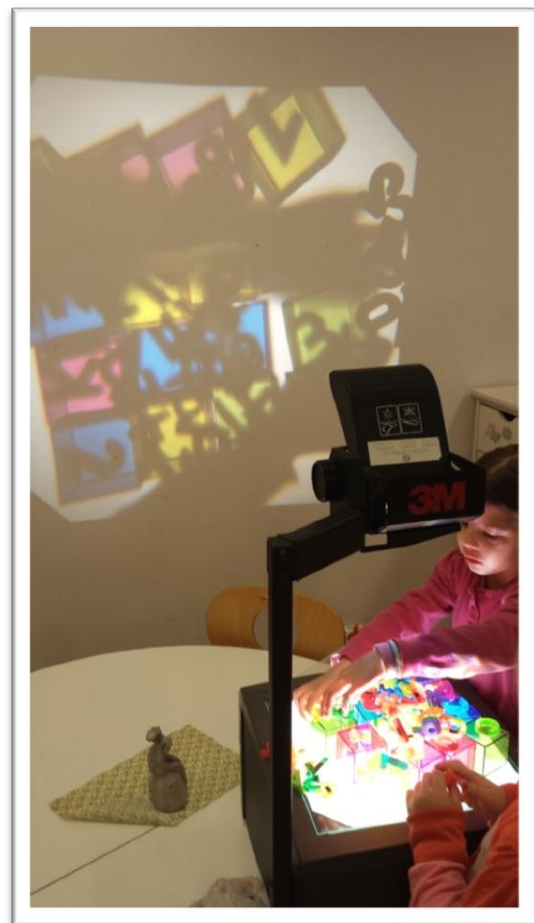
Pedagogisk plattform - med inspirasjon fra Reggio Emilia

“Alla dessa dagar som kom och gick, inte visste jag at dom var livet” Stig Johansson

Hverdagslivet i barnehagen er utgangspunktet for hele vår virksomhet. Hver eneste dag er en ny mulighet for lek, læring, vennskap og utforsking. Ask Barnehage har siden 1999 latt seg inspirere fra barnehagene i Reggio Emilia i Nord-Italia. Denne filosofien bygger på grunnleggende menneske rettigheter og har fått stor betydning for utvikling av de nordiske barnehagene. Loris Malaguzzi, den første barnehagesjef i de kommunale barnehagene i Reggio Emilia, var opptatt av å hente tanker og inspirasjon fra mange felt når han utviklet den pedagogiske praksisen i barnehagene. Vi finner igjen tanker og forskning både fra J. Bruner, L. Vygotsky, Bronfenbrenner, J. Piaget, og store filosofer som Descartes, Rousseau, Sokrates og Platon. I tillegg til psykologi og filosofi hentet L. Malaguzzi inspirasjon fra kunst, arkitektur, musikk, litteratur og nyere forskning. Loris Malaguzzi var særlig opptatt av pedagogenes oppdrag; «Ett hvert menneske skal gis muligheter til å utvikle sitt fulle potensiale». For å gi

mennesket muligheter til å utvikle alle sine iboende kompetanser, må pedagogen kjenne hvert enkelt barn godt.

Pedagogene må gi barnet variasjon i sine inntrykk og muligheter for å gjenskape sin egen fortolkning av virkeligheten. Dette stiller krav til den pedagogiske kvaliteten i barnehagene og får konsekvenser for valg av innhold og metoder. Reggio Emilia står ikke for et pedagogisk program som man kan “ta over”, eller kopiere. Pedagogikken må stadig fornyes og utvikles med barnets behov som utgangspunkt og i takt med det moderne samfunnets raske endringer.

Det mest iøynefallende når man kommer til barnehagene i Reggio Emilia er det estetiske. Synssansen, sammen med resten av sanseapparatet fremheves som sentralt. Sansene styrer vårt registreringsapparat, påvirker vår tolkning av omgivelsene og er styrende for våre handlinger. Vi lærer best ved å bli bevisst vårt sanseapparat og forstå hvordan dette påvirker og preger vår oppfatning av vår virkelighet og "sannhet". I barnehagen stimuleres det til variert sansing ved hjelp av detaljer som speil, løse skjermer som kan kombineres på ulike vis, fargespill i glass og lys, skygger og bevisst bruk av innredning og materiale. Dette stimulerer barnas orienteringssans og trene evnen til å kategorisere og sortere. Slik trenes de motoriske og kognitive systemer.

På våre besøk i Reggio Emilia har pedagogene i Ask barnehage blitt inspirert av det systematiske og helhetlige arbeidet som utføres. Fokuset er rettet mot barns ulike estetiske uttrykk og læring. Ingenting er tilfeldig og pedagogenes kompetanse er omfattende. Reggio Emilias prioritering av barn og barndom er imponerende. I hele byen kan man se spor etter barns prosjekter i form av bilder, skulpturer og ytringer som har fått en synlig plass i det

offentlige rom. Det er også bygd opp et internasjonalt kompetansesenter (Loris Malaguzzi internasjonale senter) som utdanner og formidler teori og praksis gjennom pedagogisk dokumentasjon, bøker, konferanser og verksteder.

Det kompetente barnet:

Barnet blir sett på som «kompetent». Barnet skal støttes i sin egen utforskning av verden. Sammen med barnet, går pedagogene inn i ulike kunnskapsfelt. I tillegg til å se barnet som kompetent er det også viktig hele tiden å se på barnet med nye øyne. I Reggio Emilia har pedagogene en forskende måte å møte barnet på. Det handler å sette barndom og barnets utvikling inn i den konteksten barnet befinner seg i. Systematisk observasjon, refleksjon og dokumentasjon er verktøy i dette arbeidet. For å få øye på barnets kompetanser benyttes fotoapparat og løpende protokoll aktivt.

Helhetstenkning

Den pedagogiske plattform tar vi utgangspunkt i en helhetstenkning omkring barnets utvikling. Barnet påvirkes helt fra livets begynnelse av menneskene og miljøet omkring seg og påvirker på sin side også omgivelsene. (Urie Bronfenbrenner, 2004). Utviklingen skjer

som følge av en vekselvirkning mellom indre faktorer som behov og motiver, og ytre påvirkninger. Barnas utvikling og læring, er nært forbundet med erfaringer og kommunikasjon.

Relasjoner:

Forskning viser at små barn er sosiale, og via kroppslige handlinger og nonverbale kommunikasjonssignaler søker og går inn i relasjon til andre. For å komme inn i konstruktive dialoger og samhandlingsmønstre forutsettes at omsorgspersonene rundt dem er i stand til å se og tolke deres kroppslige og nonverbale kommunikasjonsstrategier. I psykologisk teori forankret i eksistensfilosofiske premisser understrekes at det å møte den andre som subjekt, blant annet innebærer å anerkjenne individets rettigheter i forhold til egen opplevelsesverden. I denne tenkningen knyttes individets rettigheter til å få være autoritet i forhold til egne opplevelser. Å behandle barnet som subjekt – med respekt for deres opplevelsesverden – bidrar til å styrke barnets selvfølelse og mentale helse, forebygger mobbing og utvikling av voldstendenser (Shibbye 1985, 2002).

Mennesket har grunnleggende behov for å kommunisere. Barnet kommuniserer med hele kroppen, og alle sanser. De er mindre hemmet av forventinger og normer – og har ikke fullt utviklet verbal språk. Dette gjør at barn uttrykker seg på mange flere måter enn voksne. Loris Malaguzzi skapte metaforen om barnets 100 språk. Han mente at skolen og kulturen frarøver barnet 99. Det å ivareta, stimulere og støtte alle barnets 100 språk er en sentral oppgave for barnehagen som læringsarena.

For å utvikle en solid pedagogisk plattform må pedagogene i barnehagen utvikle sin kompetanse. Synet på barn og barndom er ofte preget av egne erfaringer og kunnskap. Jesper Juul beskriver hvordan bevissthet rundt dette, og ansvarlighet i rollen som pedagog, utvikler en profesjonell praksis der kompetansetanken ligger til grunn for våre valg. Barnet skal bli møtt med respekt for sine behov og ikke våre forventinger.

I Ask barnehage henter vi i tillegg inspirasjon fra D. Summer, K. Hundeide, B. K. Olofsson, M. Bergstrøm, M. Øhman, B. Bae, A. Trageton E. Sigsgaard og mange flere. Vi velger kritisk ut forskning og teori

som samsvarer med vår tenkning for slik å få en bedre forståelse for vår pedagogiske praksis. Barnehagen har et stort utvalg i pedagogisk litteratur, studiekompandier og kursporteføljer som belyser ulike tema innen vår pedagogiske plattform.

De tre pedagogiske faktorene

Sentralt i Reggio Emiliafilosofien er samspillet mellom de tre pedagogiske faktorer. Disse faktorene er:

- 1. De voksne**
- 2. Barna**
- 3. Det fysiske miljøet.**

Faktorene er hele tiden gjenstand for refleksjon og utvikling mot en barnehagehverdag som gir barna utfordringer, mestring, trygghet, omsorg, læring, venner og viktige livserfaringer. Fordi verden og mennesker er i utvikling er de tre faktorene ikke konstante. Dette krever at det er en kontinuerlig refleksjon, vurdering og diskusjon rundt disse for å kunne gi barna en best mulig oppvekstvillkår.

De voksne

I Ask Barnehage er alle voksne som utfører pedagogisk arbeid med barna pedagoger.

Pedagogene har en grunnleggende holdning der barna regnes som

kompetente subjekter. (B. Bae, 2002). Dette betyr at pedagogenes oppgave blir å veilede og støtte barnet, slik at barnet blir aktiv i sin egen læring og får prøve ut ulike læringsstrategier. Pedagogene underviser ikke barnet, men legger til rette for og veileder barnet ut fra observasjoner om barnets behov. Det er derfor viktig å kunne lytte til barna, la dem være eksperter på sine egne oppfatninger og historier. Dette betyr at pedagogen må spørre mer enn å iredesette deres oppfatning.

Pedagogens roller er å hjelpe barna til å oppdage at det finnes mange løsninger og muligheter når man skal gjøre noe. Pedagogene har mer erfaring enn barnet og kan derfor hjelpe barnet til å oppdage flere muligheter, og måter å forstå på.

Barna skal selv fortolke virkeligheten. Pedagogene skal få barnet til å legge merke til sine omgivelser, uten å overføre sin egne fortolkning. Vi bruker ikke modeller som i tradisjonelle formingsaktiviteter (eks dorullnisser), men legger til rette for at barna kan gjenskape sine opplevelser til egne uttrykk. Spørsmål som «hvordan har du tenkt å gjøre det?», eller «hva tror du skjer hvis?», eller «hvordan kan vi klare?» blir

viktigere enn å formidle løsninger.

Spørsmålene som stilles, tilpasses barnets alder. For de yngste barna blir det viktig å legge til rette for opplevelser, undring, utforskning og oppdagelse, mer enn å stille spørsmål. På denne måten blir barnet mer aktiv i stedet for bare å motta. Barna må også få tid til å tenke seg om. De har ofte flere løsninger enn vi tror. Den voksnes undring og begeistring er med på å gi barna lyst til og utforske.

På bakgrunn av observasjon setter vi i gang prosjektarbeid. I prosjektarbeidene går barn og pedagoger grundigere inn i hypoteser og problemstillinger rundt det de ønsker å undersøke. I denne prosessen utvikles kompetanse om materiale og fakta. Dette gjenskapes og utstilles i kreative uttrykk som f. eks bilder, historier, dramaforløp eller tekniske oppfinnelser.

Som inspirasjon bruker vi kunst og fotografier i det fysiske miljøet. Et kunstverk kan gi barna nye tanker, nye vinklinger og innspill til deres egen fortolkning av verden, samtidig som kunst gir rom for å undre seg over hva kunstneren har ønsket å formidle. Å lære seg å tolke andres uttrykk og forholde seg

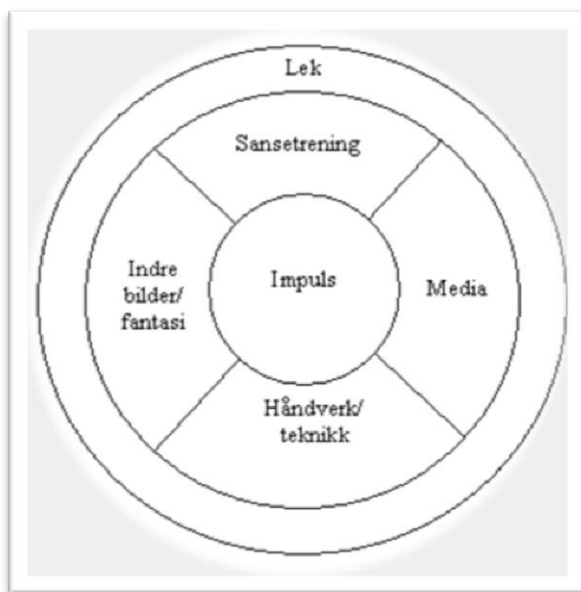
til andres bilde av virkeligheten blir en kognitiv øvelse som bidrar til å utvide perspektiver, toleranse og respekt for andre.

Parallelt med barnets undring og utforskning må også pedagogen utvikle sin egen kompetanse. Personalet må utforske nytt materiale, lære nye ferdigheter, tilegne seg teori og prøve ut nye metoder. Loris Malaguzzi la vekt på at barn lærer best gjennom samspillet mellom sansene og motorikken. Pedagogene må derfor skape sensitive kontekster når de planlegger den pedagogiske virksomheten. Personalet skal presentere variert materiale og opplevelser. Hvert år skal barna møte inntrykk fra et variert utvalg av kunst, filosofi, sanger, tekst, lyd og bilde. Personale må kunne leve seg inn i kunstens verden og bli inspirert i prosjekter og lek.

Voksne som impulsskapere:

Malcolm Ross modell for skapende virksomhet viser hvordan barn skaper utfra det som påvirker dem sterkest. Gjennom egen aksjonsforskning i prosjektet «Barnehagen som læringsmiljø og dannelsesarena, 2012», har vi gjort flere funn og observasjoner som viser hvor viktig voksnes deltakelse og bidrag er i lek,

hverdagsaktiviteter og prosjekter. Hvilke gjenstander som tas i bruk og hvordan vi benytter oss av konteksten vi befinner oss i både inne og ute. Modellen viser hvordan en impuls, støttet av sansetrening, fantasi, teknikk og media (materiale/artefakter) skaper grunnlag for lek, læring og skapende prosesser.

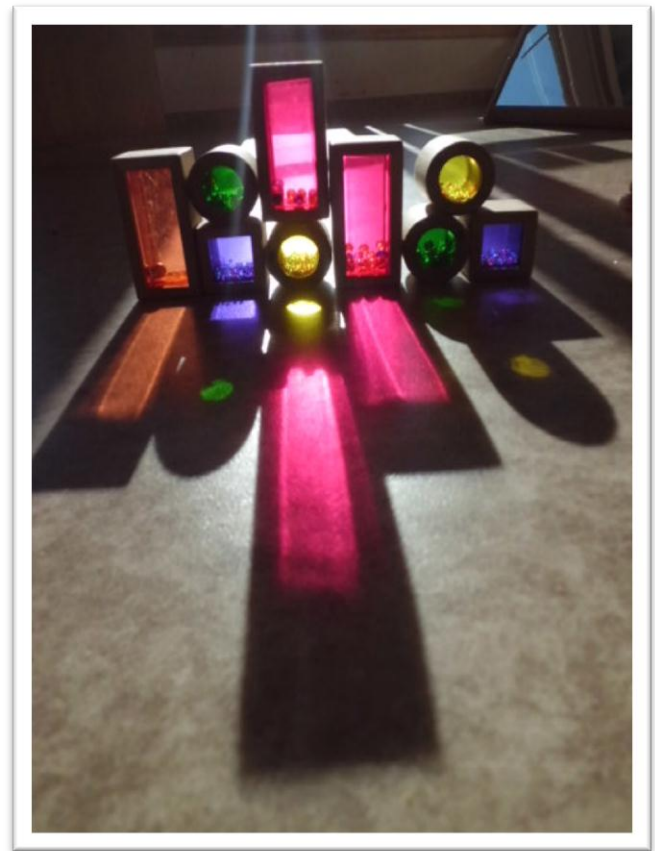

Malcolm Ross' modell for skapende virksomhet:

Pedagogens bevissthet om egen aktivitet og hva som blir tatt i bruk av materiale, blir derfor avgjørende som vilkår i barnets dannings og læringsmiljø.

På bildene ser vi hvordan lekemateriale er valgt ut og plassert med tanke på å reflektere naturlig lys og gjengi farge i rommet. Dette inntrykket skaper

fasinasjon over det vakre og undring over natur og vitenskap.

Eksempel 1:

Pedagogen må derfor å planlegge det pedagogiske arbeidet. Valg av innhold må vurderes nøye. Hva er signalsterkt materiale? Hvilke behov har barna i

forhold til sin utvikling, interesser og erfaringer? Har pedagogen relevant kompetanse til å utføre planer? Hvordan jobbe i team for å dra nytte av andres kompetanse?

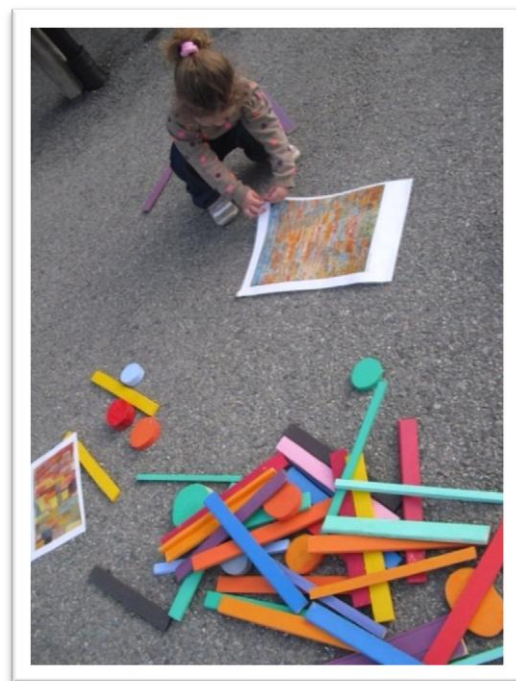
Refleksjonstid

Alle pedagogene i Ask barnehage har refleksjonstid hver uke for å vurdere observasjoner, bilder og funn. Den pedagogiske dokumentasjonen er et produkt av den systematiske observasjon og refleksjonsarbeidet. Den pedagogiske dokumentasjonen er grunnlaget for videre planer og mål.

Pedagogens største inspirasjonskilde er barna. Deres interesse, glede over livet og deres skapertrang er motivasjon til videre utvikling.

En god pedagog er helhjertet til stede, lar seg begeistre og glede seg over det som skjer i barnehagen. Som pedagog er det viktig å gå aktivt inn for å søke nye impulser og inspirasjon til utviklingen av den pedagogiske praksisen. Inspirasjon og refleksjonsarbeidet foregår ikke kun innenfor barnehagens vegger. Inspirasjon kan man hente gjennom kunstutstillinger, litteratur, kulturopplevelser, reiser osv. Pedagogene i Ask Barnehage er søkende mot verden utenfor. En av kunstnerne vi

møtte i Reggio Emilia beskrev denne egenskapen hos pedagogene som en «indre disiplin», som automatisk var rettet mot kunst, arkitektur, form og funksjon. En nysgjerrighet som setter i gang refleksjon som anvendes i arbeid med barna. Dersom vi skal introdusere verden for barna, er det ikke nok å gjøre dette innenfor den enkelte pedagogs referanserammer. Pedagogene må derfor hele tiden søke å bevege seg utenfor sin egen kultur og kunnskap.

Eksempel 2:

På bildet ser vi hvordan pedagogisk medarbeider Jannicke Zanettos med inspirasjon fra bildene til Paul Klee, har utviklet et helt nytt lekemateriell til barna. Klossene har sterke farger og har mange bruksområder.

Vi har sett at dette materialet appellerer til alle aldersgrupper i barnehagen. Det brukes på forskjellig vis avhengig av inspirasjon og motivasjon hos det enkelte barn eller pedagog.

Klossene og listene er både konstruksjonsmateriale, og materiale for sansemotorisk trening (som her balansetrening). Dokumentasjonen viser hvordan materiale som sender sterke signaler i farge eller form, kombinert med kunstbilder, bidrar til barns skapende utvikling.

Ferdigprodusert materiale kommer gjerne med en bruksanvisning og en utforming som gjør at det kreves nye investeringer for å utvikle leken. F.eks ser vi hvordan store leketøys-produsenter utnytter dette ved å skape fortellinger /arenaer som utløser et materielt behov.

På bildet nedenfor ser vi hvordan fargelistene blir brukt som musikk instrument.

På bildet over ser vi hvordan barnas konstruksjoner blir montert på gjerdet utenfor avdelingen som kunst. Barnas uttrykk skal prege barnehagen og være dokumentasjon på barnets kompetanse og inspirasjon til lek og læring. Barnas uttrykk er spor som blir igjen i barnehagen og forteller viktige historier om barnets og barnehagens liv og læringsreise.

Den reflekterende og handlende praktiker:

En nøkkel i pedagogens arbeid er evnen til å utfordre barnas teorier, og å stille dem overfor problemer og oppgaver som fører prosjektarbeid og læring videre. Som pedagog i Ask barnehage, er en stadig underveis mot ny kunnskap. Det gjelder læringen om barnet og pedagogrollen, faktakunnskaper, pedagogisk materialet, og seg selv.

Coaching og selvledelse

Coaching er en relativt nytt begrep, men har en sin opprinnelse i det gamle engelske ordet coach for vogn. I gamledager ble folk fraktet fra et sted til et annet ved hjelp av hest og vogn. I overført betydning handler moderne coaching om å følge mennesker fra der de er til dit de ønsker å være i sin utvikling eller sitt liv. Det handler om å utvikle tenke, lære og handlemåte (coaching). Ved å møte mennesker der de er, enten det er barn, foreldre eller kollegaer har vi et godt utgangspunkt for å sette i gang en utvikling. Et viktig prinsipp her er menneskets egen vilje til å utvikles og utfordres. En balanse mellom det å lede seg selv og det å søke veiledning/ledelse er en viktig del av voksenrollen.

Relasjonsarbeid

Det som foregår i relasjonsprosesser er noe av det helt basale i barnehagers arbeid, mener professor Berit Bae

Uten bevissthet om dette blir det vanskeligere for barnehager å nå sine pedagogiske mål hevder Berit Bae (Nordiske Impulser 2011).

Å komme inn i relasjoner preget av gjensidighet kan være krevende både for barn og voksne, om enn på forskjellige måter, sier Bae. De står overfor ulike utfordringer. Relasjoner er ikke noe som lever sitt eget liv uavhengig av kontekst og aktiviteter. I barnehagearbeid er det nødvendig å reflektere over relasjonsprosesser knyttet til innholdet i hverdagen. Det er alltid pedagogen som har ansvaret her. Utover å ta ansvar for relasjonen til barnet har pedagogen også ansvar i relasjon til foreldre og kollegaer. Barnehagen deltatt i Askøy Kommunes prosjekt i forhold til relasjonskompetanse. I prosjektet jobbet både teoretisk og praktisk med de 14 dimensjonene i Jan Spurkelands relasjonsmodell (Spurkeland 2012). Jan Spurkeland snakker om betydningen av å være et 24-timers menneske. For barnehageansatte handler dette mye om å ta ansvar for egne liv. Vi

forholder oss til små mennesker i livets begynnelse. Juul og Jensen (2002) hevder at relasjonskompetanse i arbeid med barn handler om evnen til å «se» det enkelte barn på dets egne premisser og tilpasse sin egen atferd til barnet uten å legge fra seg lederskap i relasjonen. Dette må kombineres med evnen til å være autentisk.

Små barn er relasjonelle i sin væremåte. Hver relasjon er en liten arena for utvikling og får dermed betydning for denne. Personalets relasjoner til hverandre har betydning for barnas relasjoner. Barna er svært sensitive for voksnes humør, kroppsspråk og uttrykk. I oppstarten av et barnehageår er dette ofte en utfordring. Ved oppstart av nye barnegrupper er også ofte teamene endret. Noen av personalet er nye, mens andre har jobbet lengre. Selv om planer, mål og oppgaver er de samme som før, er relasjonskonstellasjonene endret. Ledelse, selvledelse, planlegging og tydelig struktur er derfor viktigere i barnehage enn noe annet sted.

Fokus på barnet:

Trygghet er grunnlaget for barnets utvikling. Når barnet er trygt er pedagogens oppgave å utvide barnets horisont, og å la barnet få så mange

innfallsvinkler som mulig i forhold til et emne. For at dette skal kunne skje, må den voksne kjenne barnet godt. De voksne er hele tiden i dialog med barnet. Barnet oppfattes som medspiller i arbeidet.

Når barnet medvirker i arbeidet og planleggingen, må den voksne være svært bevisst sin egen handlemåte. Barn og voksne skal være et team hvor pedagogen inntar mange ulike roller. Noen ganger regisserer man, noen ganger presenterer man et problem eller et nytt kunnskapsstoff for å føre arbeidet videre. Andre ganger er man «sufflør» og hjelper i en prosess som barna av egen kraft har satt i gang og som de selv regisserer.

De voksne skal være 100 % til stede for barna. Vi er her for barnas del, og dette skal prege hele barnehagen og alle voksne. Dette handler om omsorg å se enkeltbarnets behov. De voksne skal gi passelig mengde med støtte og utfordringer. Det legges til rette for at barnet skal kunne klare mest mulig selv. Vi ønsker å unngå lært hjelpeløshet, samtidig som barnets behov for trøst og omsorg skal ivaretas på en god måte.

Voksen deltakelse i lek

Leken er viktig for lekens skyld. Leken, slik som kunsten er til for at vi skal la oss gripe

og for at vi skal bli hele mennesker. Dette strekker seg langt utover læringsbegrepet. Som pedagoger er det viktig at vi forstår nettopp dette. Leken er ikke til kun for læringens skyld. De voksne har derfor et særlig oppdrag når de møter barn i lek. I leken har pedagogene fire viktige roller. De er: *observatører, tilretteleggere, veiledere og deltakere*. For å opparbeide seg god lekekompetanse må alle de voksne delta i lek så ofte som mulig. De voksne må lære seg å kjenne barnas "språk" og lekekultur i forhold til hvordan man tar kontakt, kommer inn i lek, fordeler roller, introduserer elementer i leken, metakommuniserer, forhandler osv. De må også forstå betydningen av når leken skal skjermes og når det er klart for at andre kan inkluderes. I leken er de voksnes timing særdeles viktig. Når skal de bidra og introdusere nye elementer? Hva er enkeltbarns behov? Hva er gruppens behov? Hvordan organiseres dagen slik at den gir rom for leken?

De voksnes

kommunikasjonsmetoder:

- Er tilstede fysisk og mentalt
- Lytter i stedet for å snakke
- Stiller spørsmål, i stedet for å gi svar.
- Vise nysgjerrighet i stedet for å gi informasjon

- Oppmuntrer til utforskning i stedet for å overføre kunnskap
- Er å tilstede

Barnet skal gis mulighet til:

- Refleksjon
- Utforskning
- Problemløsning
- Dialog/diskusjon Støtte/veiledning

Leken et sentralt fokusområde i barnehagen. Her trenes viktige sosiale ferdigheter.

Pedagogene i Ask barnehage skal i leken:

- Trøste barn som er lei seg
- Delta i barns lek inne og ute
- Sørge for at alle barn opplever vennskap (bruke systematisk observasjon).
- Hjelp barn inn i lek og vennskap når det er behov for det
- Legge til rette for et utfordrende, inspirerende, ryddig og trygt lekemiljø inne og ute.
- Sørge for at lekekrokene og uteområdet inneholder gode og hele lekematerialer som varieres i henhold til barnas behov og interesse.
- De voksne skal lytte til barna og ta dem med på råd når dette er mulig.

- De voksne skal forsøke å la barna løse uenigheter seg i mellom, men bidra med veiledning når det er behov for det og alltid være tilgjengelig og tilstede!
- Barna får leke på tvers av avdeling når de ønsker det og dette er mulig – både inne og ute

Barna og barnegruppen

Barna medvirker kontinuerlig i planlegging og gjennomføring av prosjekter og hverdagsaktiviteter. Ved oppstart av nye grupper om høsten bruker vi god tid til at barna blir kjent med hverandre og de voksne. Vi jobber med å skape gode og trygge relasjoner. Personalet vil hele tiden gjøre vurderinger ut i fra de signaler barnet gir, de observasjonene de gjør og ved hjelp av egen erfaring og kunnskap. Slik får barnet den omsorg, trygghet og de utfordringer og krav som er nødvendig for trivsel, læring og utvikling.

I barnehagen foregår det aktiviteter både avdelingsvis og på tvers av gruppene. Når det arbeides på tvers av avdelingene, samles barna til sangstund, dans, teaterforestilling, eller de arbeider i prosjekter sammen.

Fellessamling i barnehagens amfi på Bølgen. Samlingene er fast en gang i måneden.

Organisering av barna:

Måten pedagogene organiserer barna på; i små og store grupper eller enkeltvis, hvem de sitter ved siden av osv. er hele tiden gjenstand for vurdering:

- Når vi planlegger utflukter, tas det spesielt hensyn til sikkerhet. Barna blir inndelt i grupper med tanke på at pedagogene skal ha god oversikt.
- Når vi planlegger måltidene, tar vi hensyn til relasjoner og vennsksforhold.
- Når vi planlegger prosjekter, ser vi på hvilke kompetanser barna har i forhold til hverandre, og hvilken støtte hver enkelt trenger.

Fellesskap og individuelle behov:

Vi er opptatt av barnas relasjoner og vennskap og stimulerer dette ved å skape

rom for vennskap i forhold til sammensetning av grupper og organisering av tid. Barnas vennskap i denne alderen er mye preget av hva de interesserer seg for å leke eller gjøre av aktiviteter til enhver tid. Å fremheve barnas ulike kompetanser og kvalifikasjoner vil bidra til at alle blir inkludert. Dette er en viktig oppgave for pedagogene. Noen vennskap er konstante, mens andre er mer skiftende. Ikke alle barn ønsker eller har en nær venn hele sin barnehagetid. Slik er barn forskjellige, akkurat som oss voksne. Et viktig mål er at alle barna skal oppleve vennskap når de er i barnehagen. Alle barn skal inkluderes og anerkjennes, både i lek, samtaler, prosjekter og aktiviteter.

Ikke alle barn vil leke sammen med noen hele tiden – innimellom er det godt med en pause. Det må legges til rette for at barn som ønsker det, kan ta *alenepauser*. Imidlertid må de voksne sørge for at ikke et barn stadig melder seg ut av leken. God lekekompetanse gir barna god sosial kompetanse. Barna må få bryne seg i det sosiale samspillet for å lære hva som er akseptabelt og hva som ikke er akseptert.

Aldersinndeling:

På lik linje med institusjonene i Reggio Emilia og vårt eget prosjekt «Fra aldersblandet til aldersinndeling – 2007 - 2010) ser vi at barn observerer og lærer mest av de som er nærmest seg selv i utvikling. Barna i de ulike alderstrinnene har omtrent de samme fysiske forutsetninger, samme primærbehov og sammenlignbare erfaringer og preferanser. Samtidig kommer de inn i gruppen med ulik personlighet og, ulik kompetanse. De ulike kompetansene og erfaringene kommer til syne i lek og gjennom dialog i hverdagsaktiviteter og prosjekter. Slik bidrar barn i hverandres læring. Gjennom å henge opp bilder av barna i lek og prosjekter, og ved at barna gjenforteller arbeidet i prosjektene, bidrar de til å utvide hverandres forståelse av virkeligheten.

Vi har på bakgrunn av våre erfaringer og pedagogiske plattform organisert barna i tre ulike aldersgrupper. Inndeling i alder gjør det også mulig å gjøre det pedagogiske tilbudet mer relevant i forhold til valg av leker, materiell, prosjekter og aktiviteter. I tillegg gir det personalet en spisskompetanse på utvikling i de forskjellige aldersgruppene

Aldersinndeling følger ikke fødselsår. Vi har svært gode erfaringer med dette og opplever at barnas trivsel og deres læringsutbytte er stort. De opparbeider seg unike orienteringsevner og sosiale evner ved å bli godt kjent i hele barnehagen, bli trygge på alle voksne og forholde seg til mange barn.

Det er normalt sett store forskjeller i modningsnivå for barn på samme alder – når man får et stort aldersspekter på samme avdeling for eksempel 1-6 år – blir forskjellene i modningsnivå enda større. Det er lettere å imøtekomme alle barna hver dag med aldersinndeling på avdelingene. Barna har ulikt tempo på både lek, spising og aktiviteter. De har ulike behov for oppfølging og kommunikasjon. Vi står for et tilbud hvor vi gir det beste og mest helhetlige tilbudet for alle barna i barnehagen ved en aldersinndelt organiseringsform. Det er ikke rene årskull på avdelingene. Opptaket styres av søkermasse, barnehagelovens areal- og pedagognorm samt kommunens budsjetttrammer som gir bemanningsnorm i forhold til antall barn. Det er forskjellig pedagog- og arealnorm for barn over og under tre år og antall barn og årskull vil derfor variere fra år til år. Flere og flere

store barnehager som driver aldersinndelt – får etter hvert 3 aldersgrupper – slik som vi allerede har det pr. i dag i Ask barnehage. Vi har småbarnsavdelinger med barn i alder 1-3 år. Vi har mellomstor avdeling(er) med barn i alder 3-5 år og stor(e) avdelinger med barn i alder 4-6 år. På de to store avdelingene nede går alle barna som skal starte på skolen kommende høst, samt de eldste barna i årskullet under ut i fra hvor mange plasser som er ledig. Det vil variere noe hvordan vi setter sammen barnegruppene fra år til år, ut i fra alderssammensetning og kjønn, søkermasse og hvilke avdelinger som ”huser” ulike alderstrinn. Vi kan pr. i dag ha maksimalt 20 barn i storbarnsgruppene med dagens bemanningsnorm og rammer. Vi kan maksimalt ha 13 barn i småbarnsgruppene. Vi har tre hovedkriterier som utgangspunkt:

1. Vi kan ikke fylle barnegruppene over maksimalt antall.
2. Vi fordeler barna som går i barnehagen, ut fra fødselsdato
3. Nye søkere fordeles ut fra fødselsdato på ledige plasser på avdelingen(e).

For å kunne organisere fordeling av barnegrupper på avdelingene i forhold til antall voksne, vil barnas fødselsdato danne utgangspunkt for deling. Datoen vil

kunne variere noe fra avdeling til avdeling og fra år til år – alt ut i fra hvor mange barn som er i hvert årskull. Det pedagogiske tilbudet på den enkelte avdeling vil alltid tilpasses barna som faktisk går der og deres modningsnivå: språklig, sosialt, kognitivt og motorisk. (Se barnehagens virksomhetsplan progresjonsplan.)

Pedagogene i barnehagen som kommer med sine anbefalinger om *ut i fra relasjonene i barnehagen* for å skape gode grupper for hvert år. Det vil innimellom oppstå situasjoner som gjør at kriteriene ikke er mulig å følge (F.eks ved ledighet midt i et barnehageår). Det er styrer i barnehagen som har hovedansvaret for fordelingen av barna og organisering av barnegrupper, i samarbeid med lederteamet i barnehagen. Alle foreldre får informasjon om hvilke avdelinger barna skal gå på ved foreldresamtaler om våren.

Det fysiske miljøet - Den tredje pedagogen

Hvor vi befinner oss gir rammer for hvilket handlingsrom vi har. Rommet er derfor en vesentlig faktor for barnet som er i utvikling. Med rom mener vi alle fysiske omgivelser både ute og inne. Rom gjør

noe med oss, de kommuniserer noe. Hva skal barnet møte i sitt læringsmiljø ute og inne i barnehagen? Det er viktig for oss at materialer, lys og dimensjoner passer til rommets funksjon og den stemningen vi ønsker å skape; samhandling, magi, lek, glede, hvile. Det fysiske miljøet skal gi mulighet for oppdagelser og undring, ivareta barnets pedagogiske tilbud gjennom hele dagen og hele året.

Estetikk:

Estetisk skjønne omgivelser har positiv innvirkning på samspill og læring.

Pedagogene i Reggio Emilia definerer estetisk vakre omgivelser som en rettighet.

Med estetisk vakkert mener vi at det fysiske miljøet skal være av en slik art at det stimulerer sansene. At det er inspirert av kunsten og at det gir rom for utvikling av lek og læring. Estetikk er et kunstteoretisk begrep som brukes både om «læren om kunnskap som kommer til oss gjennom sansene», og «læren om det vakre og skjønne i kunsten».

Betegnelsen estetikk ble for første gang brukt av den tyske filosofen Alexander Gottlieb Baumgarten (1714–1762) i boken *Aesthetica* i 1750–1758. Dette la

grunnlaget for estetisk filosofi som en selvstendig filosofisk vitenskap.

I Ask Barnehage legger vi derfor vekt på valg av farge, form, bruk av naturlig lys, orden, speil, perspektiv, refleksjon og naturmateriale. Ask barnehage har utarbeidet en estetisk standard som gjelder både ute og inne.

Vår påvirkning på miljøet:

Våre omgivelser påvirker hvordan vi forholder oss til omverdenen, og omgivelsene blir preget av menneskene som befinner seg der. Å ta vare på miljøet, ha respekt for utstyr og leker, holde det rent og ryddig er en viktig del av det å skape positive omgivelser. Vår holdning til våre omgivelser tar vi med oss videre i livet. Hos oss ønsker vi å være en motvekt til bruk- og kast kultur. I barnehagen skal omgivelsene våre preges av at vi tar vare på det fysiske miljøet vårt.

Prosjektens plass i det fysiske miljøet:

Det fysiske miljøet i vår barnehage preges av barnas prosjekter og interesser.

Pedagogene har reflektert over hvilke materialer og utfordringer barna trenger i sitt fysiske læringsmiljø, slik at de kan møte samfunnet de skal være aktører i, i dag og mange år frem i tid. Plass til arbeid

som er underveis og utstilling av det som er ferdigstilt er viktig for at barnet skal på et innblikk i sin egen læringsreise. Det er også et bevis på kompetansen som er med på å utvikle prosjekter og resultatet som viser ny kompetanse. Vi gjorde slik – nå vet vi dette!

Eksempel

Bilde av tankekart over hva vi kan bruke naturmaterialet til. Felles tankekart i midten – barnas egne tankekart rundt.

Bilde av arbeidstegning og konstruksjon med naturmateriale

Prosjekter, temaarbeider og utstillinger gir inspirasjon til lek og utvikling av det fysiske miljøet. Ideer og kompetanse deles mellom barn og voksne og på tvers av avdelinger og er en viktig del av kulturen vår.

Utstilling av arbeidstegninger og leireprodukter fra temaarbeid om ugler.

Valgtavle, lekekroker og lekestasjoner:

For at leken skal få gode vilkår må barna ha oversikt og vite hva lekemiljøet består av. Alle avdelinger har en tavle som viser utvalget av aktiviteter i leketiden. Innholdet i valgene vil variere på de forskjellige avdelingene.

Vi har i tillegg en fast inndeling på alle avdelinger. Vi har valgt ut fire faste kroker: Familiekrok/utkledningskrok, lese-/mediekrok, verkstedskrok, konstruksjon-/byggkrok. Barnas lek vil foregå på tvers av disse kroken, men materialene skal være tilgjengelige for utforskning og lek.

I tillegg til tradisjonelt lekemateriale bruker barnehagen speil, farger, lysbord, materialer som skaper lys og skygge, gjenstander som beveger seg på ulike vis og som kan være gjenstand for undring og opplevelser og digitale verktøy. Noen ganger fylles avdelingen med lukter og farger som skaper helt spesielle stemninger. Innenfor hver lekekrok kan det være flere lekestasjoner.

Familie-/utkledning:

Vi har valgt familie-/utkledningskrok blant annet med tanke på barnas behov for leke roller som er viktige i vårt samfunn: Ulike yrkesroller, familieroller, leke ut spenning og "farlige" ting m.v.

Familiekroken og krok for dramaforløp forandres ved behov. Materiale velges ut i forhold til tema i leken.

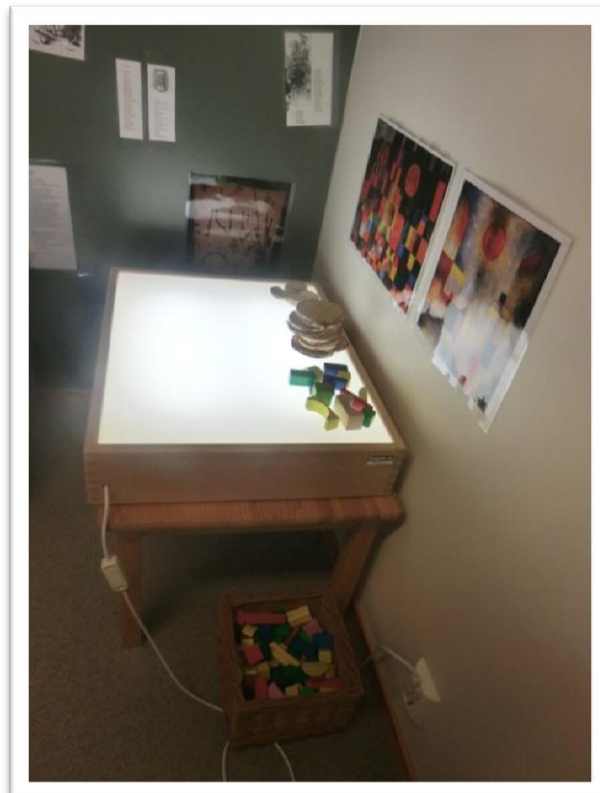
Lese-/mediekrok:

For å kunne knytte sammen bøker, spill og elektroniske hjelpemidler, har vi valgt å ha dette i samme krok. Her har vi materiale med hovedfokus på å stimulere lesing, lytting, utvidelse av ordforråd og oppbygging av språk.

Konstruksjon-/byggekrok:

I konstruksjonskroken stimuleres hjernens evne til å sette sammen materialer, former, fasonger og figurer. Våre matematiske og språklige strategier og begreper stimuleres i dette området. Alle gjenstander har en eller annen form. Det første møtet med former, dreier seg stort sett om tredimensjonale former (E. Bøhler, 2010). I barnas leker blir møtet med de geometriske formene og konstruksjonsprosessen meningsfulle og relatert til barnas interesser. I konstruksjonskroken er barna med å konstruere sitt fysiske miljø og oppdager hvordan ting bygges.

Variert konstruksjonsmateriale og underlag styrker barnas kunnskap om materialenes egenskap og muligheter. Konstruksjonskroken er en arena for kreativ tenkning og samhandling.

Verkstedet:

I verkstedene skapes barnas egne uttrykk. Barna skal i størst mulig grad ha tilgang til et variert materiale for å kunne gjenskape og fortelle sine egne historier gjennom bruk av ulike materialer. Barna har flere språk enn kun det verbale. Ved å gjenskape opplevelsen, dannes det sammenhenger slik at barnet kan sette sine opplevelser inn i en "kognitiv boks". Dette bidrar til å utvikle barnets bilde av virkeligheten; hva som er mulig/umulig, hva som er sant/usant, hva som er fantasi/virkelighet osv.

Krokene har ikke fast plassering til enhver tid. De endres når det oppstår nye behov.

Og det tilføres gjerne nye kroker når det passer inn i forhold til prosjekter og aktiviteter som foregår. Materialene og tilbudene i krokene blir mer og mer avansert etter hvert som barnas alder og modenhet øker. På storbarnsavdelingene vil vi dermed finne mer avanserte spill, bøker, utkledningstøy og konstruksjonsmaterialer enn på småbarnsavdelingene. I barnehagen har vi også et bibliotek, et fellesverksted, amfi og sanserom. Dette er fellesrom som brukes ved ulike anledninger og i prosjekter. Rommenes funksjon endres ved behov.

Uterommet:

De grunnleggende ideene om de fire elementer: jord, ild, luft og vann som stimulans og inspirasjon for de ulike sansene er gjennomgangstema på hele uteplassen. Uterommet består, på forsiden, av en stor asfaltert plass til sykling og lek. Rundt barnehagen er en flott hage i ulendt terreng, til lek, læring og rekreasjon. Vi har grillhus, fotballbane, buldrevegg, vannpost, xylofon, urtehage, ulike dissestativ og seilebaner. En del av lekeapparatene har tradisjonelle funksjoner og utforming. Vi har tatt vare på noen av de "gamle" lekeapparatene som ble utformet av kunstner Alf Bugge Gjerstad.

På den nedre delen av uteplassen har vi en port som går rett inn i skogen. Skogen er lun å leke i ved regnvær og gir skygge for solen. Skogen har en bekk som renner med varierende styrke parallelt med stien ned til sjøen.

Vi har valgt et uteområde som stimulerer barnas sanseapparat og fantasi. Med minst mulig ferdige lekeapparater, og størst mulig utfordring for barna til selv å skape sin egen lek. Vi har valgt å ha disser og seilebaner som stimulerer det vestibulære sanseapparatet. I tillegg er sand et kreativt materiale som flott å ha utendørs.

Uterommet vårt blir aldri "ferdig". Det er i stadig endring og skifter karakter og farger med årstidene. Vi har valgt å la naturens egne farger og kvaliteter ha en viktig plass

i uterommet. Så tilfører vi heller det barna ønsker; maling, tegneblyanter, kritt, lekedyr, klosser i sandkassen m.v. Sammen med barn og foreldre vil vi stadig tilføre noe og ta bort noe annet, slik at uterommet er i et dynamisk samspill med det øvrige pedagogiske arbeidet i barnehagen.

Uteområdet er inndelt i soner og pedagogene i sonen tar med seg aktiviteter og materiale som utvikler leken og bidrar til allsidig stimulering både sansemotorisk, sosialt og kreativ. Slik blir uteområdet også en del av barnets læring og danningsmiljø.

Pedagogene har alltid hovedansvaret for at materiell og utstyr settes på plass og tilbake til opprinnelig standard.

Det digitale verktøy:

De digitale verktøyene har åpnet opp en helt ny verden for oss. Det er et nytt rom for lek, læring, samspill og dialog. For barna som begynner i barnehagen er de digitale verktøyene allerede en selvfølgelighet. Mobiler, skjermer, internett, kamera omgir barna fra fødselen av. Mange barn lærer i dag å kjenne ikoner før de lærer å gå. Denne samfunnsutviklingen gjør noe med måten vi planlegger og utvikler det

pedagogiske miljøet. Digitale verktøy er på lik linje med alle andre verktøy avhengig av de som bruker dem i forhold til om de blir hensiktsmessige, nyttig og utviklende, eller ikke. Et bevisst forhold til hvordan de digitale verktøyene kan brukes både som impulsskaper og hjelpemiddel i det pedagogiske arbeidet, sammen med andre verktøy, er en ny mulighet til å utvikle ny pedagogikk og forske videre på barns læringsstrategier.

I Ask barnehage tar vi de digitale verktøyene i bruk på mange ulike vis sammen med barna. Vi bruker video, foto, skanner, prosjektør og interaktiv tavle. Barnehagen har også smarttelefoner og nettbrett. Vi kommuniserer digitalt gjennom hjemmeside, Facebook, mail og sms og bruker internett både sammen med barna og i planlegging av den pedagogiske virksomheten.

Nye programmer og gode lagrings-systemer er en god støtte i forhold til å samle dokumentasjonsmateriale. Når vi ser tilbake på notater, foto dokumentasjon, lydfiler, film og barnas egne bilder, gir dette oss et grunnlag for refleksjon og forståelse for prosessene barna har vært i. Dette brukes videre til å

utvikle den pedagogiske dokumentasjonen.

Nye medier involverer barn og voksne, fordi det moderne samfunnet bruker dem. Utfordringer er hvordan barn og voksne skaper mening gjennom dem. De digitale verktøyene gir muligheter til raske manipuleringer med bilder, projeksjoner i teatrale sammenhenger og samhandling mellom barna. Vi betrakter de digitale verktøyene som viktige redskap for å utvikle barns 100 språk.

Dialogen - verktøy for demokrati og medvirkning

Barnehagen utgjør et lite samfunn i seg selv, med barn som sentrale "medborgere" og aktører. For at barna skal tilegne seg viktig kunnskap om medvirkning, ansvar og demokrati, vil vi at barna kan få faktiske erfaringer i det å medvirke i et demokratisk samfunn. Vi benytter oss av demokratiske arbeidsformer både i forhold til barn, foreldre og personale. Vi har ulike systemer for å ivareta dette. Ordet demokrati er gresk og betyr folkestyre. Vi har en blanding av direkte demokrati og representativt demokrati.

Vi snakker om barn med egen vilje og evne til å handle og bli anerkjent som frie og

ansvarsfulle aktører. Barnehagen skal fostre medborgere som er delaktige i samfunnet og kulturen. Vi snakker om barn som resurssterke individer. Dette fører til et barnesyn og et syn på mennesket som aktive og ansvarlige samfunnsborgere.

Gjennom ulike prosjekter og i hverdagssituasjoner får barna viktige erfaringer i å være med å ytre sine egne meninger. Barna er med og tar beslutninger, de deltar aktivt og bidrar til et resultat. Slik kan de medvirke til å finne løsninger.

For å sikre medvirkning og dialog må både barn og voksne øve på og:

- lytte til hverandre
- tørre å lansere ideer – bidra med løsningsforslag
- forhandle
- være forberedt på å slippe inn fremmede tanker og synspunkter i sin egen tenking,
- erkjenne at en kan bli forandret av å lytte til andre

Å endre mening, skifte synspunkt sees på som en styrke fremfor en svakhet.

Å ha respekt og toleranse for ulikheter er viktig for oss. Hos oss ser vi ulikhet som en verdi, et positivt men også utfordrende

utgangspunkt for det pedagogiske arbeidet. Konflikter, grenser og forskjeller er rom for møter og læring. Sannheter slås ikke fast en gang for alle, og undring og tvil holdes levende. Loris Malaguzzi refererte til dialogen som et ping-pong spill: Det å kaste ballen frem og tilbake for å undersøke hverandres tanker og forestillinger vil gi mange viktige erfaringer for dialogpartnerne:

- De utvider sitt eget perspektiv og forståelse av virkeligheten.
- De blir godt kjent med hverandres tankemønstre og trygge på hverandre.
- Dialogen er likeverdig og anerkjennende.
- Dialogen fremmer selvbilde og opplevelsen av at man er en ok person.

I et psykisk helseperspektiv vil dette være grunnleggende viktige erfaringer for alle individer videre i livet. Denne måten å tenke kommunikasjon på, finner vi igjen i litteratur om empatisk kommunikasjon av blant annet psykolog Marshall R. Rosenberg som har skrevet boka "Sjiraffspråk". Det krever stor grad av empati og innlevelsessevne hos pedagogen

som alltid står ansvarlig for å skape gode dialoger med barnet.

Vi ønsker at barna skal bruke språket aktivt for å løse uenigheter og konflikter på en fredelig måte. Barna må få mange og varierte erfaringer med å lytte til andres meninger og ta dem på alvor. De må gjøre forsøk på å være med på løsninger som de selv ikke har foreslått, og være med å dra lasset for å få prosjekter gjennomført.

Ett hvert menneske har unike erfaringer og sin egen måte å tenke på. Hjernene våre ser forskjellige ut og utvikles så lenge vi lever. Men hjernen er også preget av alle møter vi har hatt med andre, så vi kan faktisk si at vi er formet av hverandre. Et uttrykk for dette valget er at det i miljøet tilbys barna så mange alternativer som mulig, for eksempel rom til å være alene i og rom for store og mindre grupper. Barna får øve seg på å ta valg og erfare konsekvenser av disse valgene. Hvert barns unike syn på verden respekteres. Subjektivitet er en grunnleggende verdi for det pedagogiske arbeidet. Vi ser menneskelige relasjoner som et samspill mellom likeverdige subjekter dette står i motsetning til det tradisjonelle synet på

undervisning, der barnet er objekt for lærerens formidling av kunnskap.

Pedagogenes holdninger er viktige i dette arbeidet. Stor åpenhet, toleranse og raushet for ulike meninger og tanker er tilstede i dialogen med barnet, med foreldrene og med andre voksne i barnehagen.

Viktige prinsipper i demokratiske styresett:

Beslutningsjevnlikhet:

Hver og ens hensikt har samme tyngde når man skal fatte kollektive beslutninger.

Effektivt deltagende:

Under hele beslutningsprosessen har alle like store muligheter til å uttrykke sine ønskemål. Dette krever at vi voksne er lydhøre og ser barna selv om de ikke kan uttrykke seg verbalt.

Oppløst forståelse:

Hver og en skal gis tilstrekkelig med tid til å sette seg inn i de spørsmål som skal besluttet. Dette er en utfordring fordi det alltid vil være problematisk å vite hva andre har oppfattet. Ved å være konkrete og bruke visuelle inntrykk, håper vi å kunne gi barna tilstrekkelig informasjon.

Kontroll over dagsorden:

Barna er med og diskuterer hvilke spørsmål som skal eller ikke skal besluttes gjennom kollektivt beslutningsdyktighet. De voksne legger til rette for at barna i samlinger og i hverdagssituasjoner får uttrykke egne meninger og behov, og delta i beslutninger som er av betydning for deres hverdag i barnehagen.

Prinsippene om medborgerskap og lovlighet er viktig. I et hvert samfunn vil det finnes "lover" og retningslinjer for hvordan menneskene skal ha det sammen. Slik er det også i barnehagen. Barna vil i stor grad være med å definere hvordan de ønsker å ha det sammen.

Tilpasning til alder

På småbarnsavdelingene vil de voksne måtte legge til rette for barns medvirkning og ivareta de demokratiske prinsippene på vegne av barna gjennom observasjon. På de større avdelingene vil barna trene seg på å kunne gi uttrykk for sine meninger, og gjennom ulike situasjoner og i prosjekter, være med å bestemme og sette dagsorden.

Det vil alltid være noen vurderingskriterier som er de voksnes ansvar når demokrati

og medbestemmelse for barna skal ivaretas:

- Hva kan barn bestemme selv?
- Hva må de voksne bestemme for å ivareta barnas sikkerhet og helse?
- Hvordan kan vi ivareta den enkeltes behov uten at dette går på bekostning av gruppen?
- Hvordan kan vi gi barna trening i å lytte til andre, vente på tur, ta hensyn til andre, hevde egne meninger?

Barna skal lære seg å samarbeide, men når må vi legge til rette for at de skal utvikle sin selvstendige tenkning og handling? Hvordan kan vi veilede barna til å reflektere over de mulige konsekvenser egne valg har for en selv og for andre, slik at de kan foreta kompetente valg?

Vi har ingen svar eller konklusjoner på disse spørsmålene men erkjenner at dette er pedagogenes ansvar og at disse vurderingene gjøres i praksis ved å samhandle og reflektere med barna og de andre pedagogene i barnehagen.

Likestilling og likeverdighet:

Barnehagen skal fremme likestilling mellom kjønnene. Gutter og jenter skal behandles likt i de muligheter som gis til

deltakelse i hverdagsaktiviteter, lek og prosjekter. Vi ønsker å tilby barna like muligheter, men individuell oppfølging slik at alle kan få utviklet selvtillit og en positiv selvfølelse.

Det inngår det som en naturlig del i vårt arbeid med barn at vi ivaretar barns egen kultur. Når det gjelder utvikling av kjønnsidentitet er vi bevisst på hvordan vi organiserer aktiviteter, det fysiske miljøet og innkjøp av leker og materiell. Vi vil vise at vi verdsetter barnas interesser og ønsker like mye, uavhengig av kjønn. Vi ønsker å fremheve det at vi er ulike, men allikevel like mye verdt. Ansatte i Ask Barnehage skal gjøre seg kjent med nyere forskning på kjønnsforskjeller og utvikling av kompetanse i skolen og utdanningssystemet for øvrig. Vi er opptatt av at alle barna skal være like verdifulle for de som jobber i barnehagen.

Foreldrene:

Foreldrene har eget foreldreråd i barnehagen. Dette trer sammen når foreldrene ønsker det. Det velges to representanter for foreldrene hver høst. Disse deltar også i barnehagens samarbeidsutvalg. Foreldrene vil hele tiden kunne gi uttrykk for sine synspunkter på det arbeidet som foregår i barnehagen ved å følge med på dokumentasjonen som

henger oppe på avdelingene, ved å være i dialog med personalet og delta på foreldremøter, foreldresamtaler og foreldreråd.

Forventningsbilde laget av foreldre til nye barn før de starter i barnehagen

De ansatte:

De ansatte har valgt representanter som ivaretar deres rettigheter som arbeidstakere. I tillegg benyttes ulike møtearenaer til å ta felles beslutninger som har betydning for organisering og innhold i barnehagen: Avdelingsmøter, pedagogiske ledermøter, personalmøter og planleggingsdager.

Læringen, leken, danning og kunsten

Læring og danning:

I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (KD, 2006, s. 5) står det: "Danning er en livslang prosess som blant annet handler om å utvikle evne til å reflektere over egne handlinger og væremåter. Danning skjer i samspill med omgivelsene og med andre og er en forutsetning for meningsdanning, kritikk og demokrati. Danning utfolder seg i et kulturelt, ideologisk, relasjonelt og materielt rom der barn gjennom aktivitet skaper mening og nye betydninger i møtet med omgivelsene." Dette viser til et helhetlig syn på barnet hvor omsorg, lek, læring og danning kobles sammen. En dannelsingsarena beskrives av Ødegaard, E (2012) som er et rom hvor barn skaper mening, betydninger og identiteter. Her gis vilkår for danning gjennom lover, politiske og pedagogiske rammeverk og gjennom tenkning som førskolelæreren har med seg fra utdanning og praksis. I barnehagehverdagen er lek og læring tett knyttet sammen. Selv om lek og læring er ulike fenomener, er det også fellestrekk som karakteriserer dem. Viktige dimensjoner både i lek og læring er lyst og interesse, kreativitet, valgmuligheter og

meningsskaping, og barns mulighet til kontroll og til å sette seg mål. (E. Joahnsen og I. P. Samulesson, 2009)

En definisjon av læring er: "Læring er en relativt varig atferdsendring som et resultat av erfaring og øvelse; Eksempler på dette er:

- Innlæring av ord og andre symboler.
- Ervervelse av motoriske ferdigheter.
- Tilegnelse av kunnskaper.
- Tilegnelse av holdninger og følelsesreaksjoner i tilknytning til visse foreteelser osv."

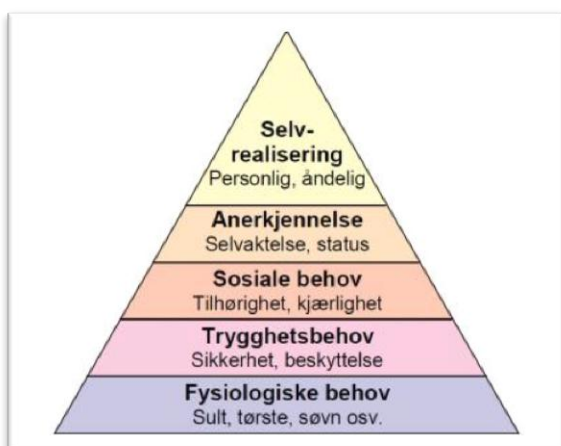
Det som ved første øyekast later til å mangle i beskrivelsen av læring, er lekens "som om". Imidlertid er det ofte snakk om læring som overskrider og som fører den som lærer, bortefor "her og nå" - situasjonen. Forståelse handler om å kunne forflytte seg fra "her og nå" og se at noe kan symbolisere eller representere noe annet. Vi vet at barn tidlig begynner å skape forestillinger i leken. Samme dimensjon står sentral i all læring. Barnet lever i en indre (fantasi) og ytre virkelighet samtidig. Den ytre virkeligheten deler barnet med oss andre. Psykiateren D.W. Winnicott beskriver barnets evne til å

balansere mellom indre og ytre virkelighet som en avgjørende faktor for å kunne utvikle *det individuelle selv* (oppnå personlig integrasjon) sammen med evnen til *tett menneskelig* (intim) *kontakt*. Leken gir de optimale mulighetene til fordypning i denne prosessen. I løpet av førskolealderen danner barnet seg langsomt et sikkert begrep om den felles ytre virkeligheten.

Ut fra barns perspektiv er verden hverken inndelt i fag eller andre fenomener, men fremstår som en helhet som de handler i og er nysgjerrige på. Dette har konsekvenser for den pedagogiske retningen som kalles utviklingspedagogikk. Vi reflekterer over hvordan lek og læring kan føres sammen i en pedagogisk helhet.

Grunnleggende Behovs betydning:

Maslows behovspyramide er den mest kjente teorien blant behovsteoriene. Pyramiden utviklet av den russisk-amerikanske psykologen Abraham Maslow i 1943. Den søker å finne frem til

grunnleggende behov som kan forklare vår atferd og motivasjon. Hans påstand er at behovene må oppfylles nedenfra i pyramiden.

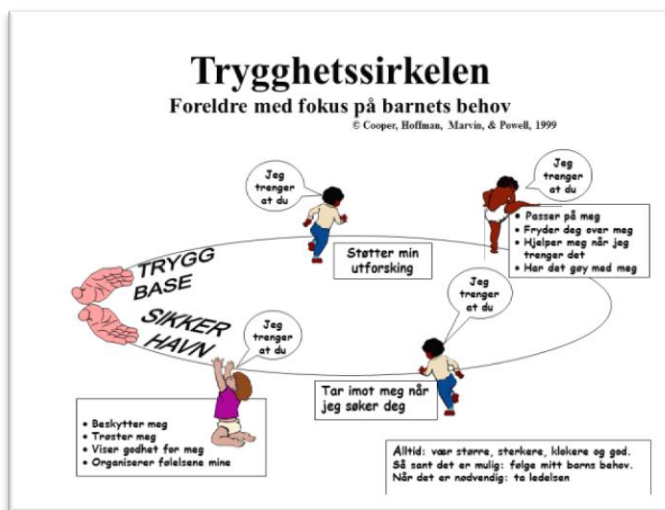
Maslow oppfattet de tre nederste nivåene som såkalte mangelbehov som oppstår når organismen mangler noe. Disse manglene eller behov virker som drivkrefter for prosesser som foregår inntil behovet er dekket.

For at barna skal kunne lære, må altså noen grunnleggende faktorer være tilstede. Nyere forskning viser hvordan trygghet og tilknytning henger sammen. Trygghetsopplevelsen og behovet for trygghet er ulikt fra individ til individ. Helt grunnleggende behov hos mennesket er behovet for tilhørighet, mestring/kompetanse og selvbestemmelse. Ved å ha fokus på disse tre viktige områdene, vil vi bidra til å gi barnet selvtillit og et positivt selvbilde. Å ha trygghet i seg selv er et grunnleggende mål for å kunne være trygg i sine relasjoner og omgivelser.

Barnehagen jobber etter prinsipper i Circle of security (COS).

COS-modellen er et metodisk veiledningsprogram for omsorgspersoner for å øke

bevisstheten om hvilke behov for respons barn har på egne handlinger når de

utforsker verden rundt seg.

(Cooper, G., Hoffman, K, Powell, B. & Marvin, R. (2005). The Circle of Security intervention)

Selvtillit og selvbilde:

I all læring er det grunnleggende å styrke barnets selvbilde og selvtillit ved å gi dem muligheten til å mestre. Barnet må få oppleve inspirasjonen, gleden og motivasjonen ny mestring gir. Forskning viser at evner, modenhet, motivasjon og mestring er viktige faktorer for all læring. Læring handler sjelden om evner men mer om modenhet, motivasjon og selvopplevd mestring. For å kunne oppleve motivasjon, må barna forstå meningen med hvorfor de skal lære seg nye ferdigheter. Motivasjon kommer også gjennom å være i sterke relasjoner. Interesse er likevel kanskje

den sterkeste motivasjonsfaktoren. I dag går mange barn i barnehagen fra de er ett år til de er seks år. For at disse årene skal bli varierte og gi barna nye utfordringer etter hvert som de blir eldre, må barnehagen tilby barna ulike muligheter og erfaringer gjennom hele perioden de er i barnehagen. Dette betyr blant annet at ettåringene og seksåringene ikke er med på de samme aktiviteter og prosjekter.

Det vi gjør for å oppnå de ulike målene i årsplanen i forhold til tema og fagområder vil være forskjellig for de ulike aldersgruppene. Barna må møte utfordringer som gir dem passelig motstand i forhold til modenhet. I grensen mellom det å ikke kunne - til det å mestre finner vi "den proksimale utviklingssone" (Vygotsky: "Den proximale utviklingssone: individets nærmeste utviklingssone." Kilde: Nora Linden: "Stillaser om barns læring") I denne sonen ligger læringspotensialet. De voksne skal støtte og veilede barna i deres utviklingssone.

I Ask barnehage har foreldrene gitt oss mange nyttige innspill i forhold til hvordan de tenker at deres barn lærer. De er blant annet opptatt av at barna skal få tilbakemeldinger på sin atferd slik at de kan justere denne i henhold til de normer

og verdier som er passende i vår kultur nå og i fremtiden. I tillegg er foreldrene våre opptatt av at barna skal få varierte opplevelser både inne og ute. De påpeker verdien av lek, vennskap og engasjerte voksne, og ønsker at barna skal være deltagende aktører i barnehagen.

Leken – "tenk om"

Det er barnehagens oppgave å skape gode vilkår for lek. Det fysiske miljøet, og strukturen på dagen legges opp slik at det er mulighet for lek over lengre tid og at det stimulerer til mangfold i leken.

"Leken er universell, den er noe barn har felles, og den har kvaliteter som skiller den fra all annen aktivitet". (Grete Hoven 2002). Leken er en aktivitet som involverer hele barnet og er en kommunikasjonskanal mellom barnet og omgivelsene. Før barnet har utviklet et tilstrekkelig talespråk, er leken ett av de viktigste medier barnet kan uttrykke seg gjennom. Følelsesuttrykk og personlige erfaringer blir knyttet til kulturelle former som prøves ut i lek og formes til ny innsikt og nye uttrykk. I leken stimuleres og utvikles alle sider ved barnet, og den blir derfor en integrerende og nødvendig del av barnets samlede personlighet. Når barnet leker, bygger det modeller av omgivelsene og seg selv. Jo mer de leker,

desto mer allsidige og nyanserte blir modellene. På den måten skaffer barnet seg erfaringer som blir til nye kunnskaper, følelser, handlinger og ferdigheter i forhold til omgivelsene og seg selv. Det å gi barna felles erfaringer er med på å utvikle leken videre.

Joseph Levy er en teoretiker som har vært opptatt av lekens kvaliteter og hva som skiller den i fra andre aktiviteter.

De tre kriterier som skiller lek fra andre aktiviteter er:

- At aktiviteten må være basert på barnets indre motivasjon.
- At barnet føler at det selv har kontroll og påvirkningsmulighet på aktiviteten.
- At det må være et element av fantasi knyttet til aktivitet.

Begrunnelse for bruk av lek i barnehagen med utgangspunkt i Levys tre kriterier. Barn som er i lek er i utgangspunktet motivert for handling og aktivitet, det er ikke nødvendig for pedagogene å motivere barnet. Det å oppleve at en selv har medbestemmelse og innflytelse over egen hverdag og i situasjonen er viktig for alle. I leken har barna frihet til å prøve ut sine egne ideer og innfall og de kan uttrykke dem på sin særegne måte. Dette er en

sterk føring for pedagogene som ansvarlige for lekens vilkår i barnehagen.

Vi bruker begrepet valgfri lek fremfor begrepet "frilek" fordi vi tenker at barnas valg alltid vil være påvirket av; tilrettelegging i det fysiske miljøet, barnegruppen og voksne som er tilstede.

All aktivitet og lek i Ask barnehage foregår i en planlagt kontekst. Denne konteksten vil påvirke barnas lek og aktiviteter. Det er pedagogenes ansvar å planlegge og tilrettelegge for hele oppholdstiden. Bakgrunn for tilrettelegging i de ulike aldersgruppene skal bygge på de observasjoner og den dokumentasjon personalet har gjort av barnas lek.

Barnet speiler seg i omgivelsene, både det i omgivelsene som den voksne har planlagt å overføre til barnet, men også det som man ikke hadde tenkt å overføre dvs. at barnet etterligner, lærer og får respons fra alle mennesker i dets omgivelser, men dog i varierende grad. (Gregory Bateson "I lekens verden" av Brigitta Knutsdotter Olfosson, Pedagogisk Forum 1993 s64) Denne kunnskapen bidrar til at våre

pedagoger reflekterer over, diskuterer og planlegger innholdet i barnehagen.

Barnas lek har mange fellestrekk med kunsten; som selvforglemmelsen, tidløsheten og forvandlingene. Både kunsten og leken krever kunnskap om koder og teknikker. De krever uforstyrret tid, trygghet og frihet fra prestasjonskrav. "Det er når de indre forestillingene tar teknikker og dyktighet i sin tjeneste at vi kommer i den velsignede tilstanden der det kan skapes noe nytt og vi blir grenseoverskridende"(Leif Strandberg: Lek for Livet. Nordiske Impulser, Oslo 10-11 mai 2012)

Kunsten, leken og livet

Kunstfaget har en særstilling i barnehagen i den forstand at kunsten er nær barnas lek i sin form. Psykolog Leif Strandberg sier at leken sprenger grenser for læring fordi den iscenesetter landskapet rundt. Gjennom dette spiller barnet ut verden for å forstå den bedre. Uten evne til å forestille seg, kan man heller ikke få til de kognitive prosessene for å kunne lære. [...] (Lek for Livet. Nordiske Impulser, Oslo 10-11 mai 2012) Behovet for å uttrykke sin forståelse og gjenfortelle/ gjenskape er unikt for mennesket. Kunsten har gjennom

historien vært menneskets dialog med omgivelsene. Kunst manifesteres i kulturen vi lever i gjennom menneskeskapt uttrykk. Med denne forståelsen blir kunstens betydning avgjørende for læring og danning. Mennesket skaper seg og gjensker sin forståelse av verden gjennom kunsten. Margaretha Öhman (2012) skriver; «Menneskets evige ønske er at på en eller annen måte å forstå hva som skjer, rundt om og inni en selv. [...] Vi har et sterkt behov for å finne en sammenheng og skape mening. Derfor omformer vi opplevelser, hendelser og møter til fortellinger». Kunsten og leken er slike fortellinger og er derfor en forutsetning for læring og danning.

I Ask Barnehage blir barna presentert for kunstneriske uttrykk og et estetisk miljø som stimulerer opplevelser og sanser. Elliot Eisner er opptatt kunstens betydningsfulle område. Han snakker om å være delvis lærd. Han mener at man bare er delvis lærd om man lærer å lese, skrive og regne. Han argumenterer for å bli lærd/dannet i vid forstand; det vil si å være i stand til å bruke et vidt register av uttrykk for å begrepsfeste, uttrykke og oppleve mening. Dermed blir allsidig sansemessig erfaring

en betingelse for å lære og for å skape et bredt register av forestillinger som beredskap for menneskelig handling. Barn som opplever kunst og andre uttrykksformer vil ha et utvidet erfaringsgrunnlag, sammenliknet med barn som kun være henvist til erfaringer som er uttrykt ved hjelp av bokstaver, tall og bøker. Videre sier han at livet uten en slik oppdragelse eller dannelse er bare delvis levd, uten denne formen for sensibilitet og erfaringsmulighet er vi bare delvis i live. Eisner legger vekt på kunstens betydningsfulle område som kan bidra til å kultivere våre sanser.

Dersom mennesket skal utvikle sin menneskelighet; sin dømmekraft, kjærligheten og sin moralske fornuft, så må dets kroppslige sanselighet og dets forstand få spille opp mot hverandre i et estetisk spill, i den estetiske erfaringen – eller i leken som Schiller sier det. I følge Schiller oppsummerer en setning begrepet om det menneskelige: "Mennesket leker bare når det i ordets fulle forstand er menneske, og det er bare helt menneske når det leker."

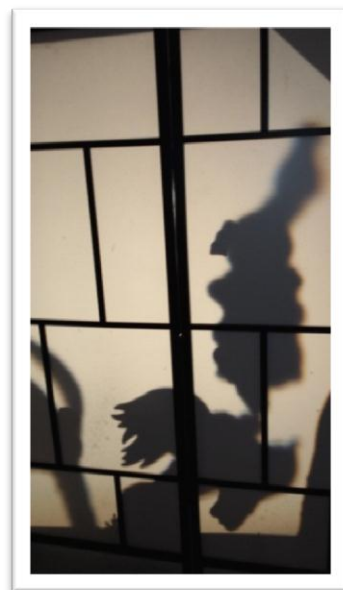
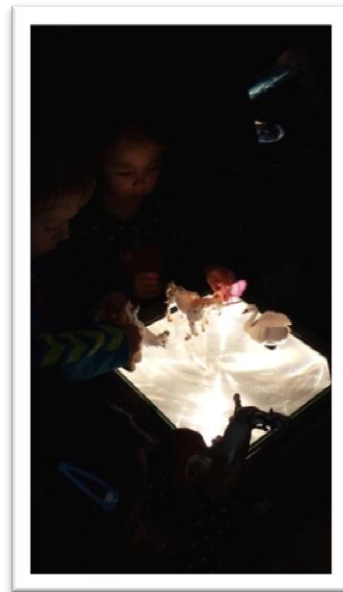
Det tradisjonelle skillet mellom hodets læring og kroppens læring finner vi gjerne

i begrepene om "teoretisk kunnskap" og "praktisk ferdighet". Slik er begrepene gjerne nedfelt i skolens planer og offentlige dokumenter. Dette skillet viser den tradisjonelle vestlige dualistiske tenkemåten som skiller hodet fra kroppen, "body" fra "mind". Men det er u hensiktsmessig å tenke mennesket slik oppdelt. Mennesket fungerer og handler som en helhet.

Dagens innflytelsesrike teoretikere ser på mennesket som en helhet når det gjelder kompetanse. Vi har ikke et strengt skille mellom teoretisk kunnskap og praktisk ferdighet, men begge deler er vevet sammen i det man kan kalle en helhetlig kulturell kompetanse – og den er kroppsliggjort (filosofen: Maurice Merleau-Ponty).

Donald Winnicott mener at leken hverken er noe indre, eller noe ytre, men et tredje rom der skapende virksomhet tar form. I det tredje rommet fødes evnen til å kunne hengi seg til kulturopplevelser og til å leve skapende. Å være skapende er, i følge hans definisjon, å leve med fornuften og alle sansene åpne - ikke bare å eksistere (Olofsson, B. K. 1993).

Professor Kjetil Steinsholt sier at barn må få leke seg gode fordi leken er dannende. I lek blir barnet grepet og setter alt på spill og setter seg selv inn i et større bilde (bildung – dannelse). Et godt liv for barn er at noe griper fatt i dem. Det gjør den dannende lek. Det skaper en åpenhet for en verden full av muligheter.

Skyggeteater med overhead i barnehagens verksted.

Prosjektene:

Prosjektarbeid som metode for skapende virksomhet

Ask barnehage har siden 1999 benyttet prosjektarbeid som pedagogisk metode. Innholdet i prosjektene har hovedsakelig vært knyttet til kunst og natur med utgangspunkt i barns lek og utforsking. Prosjektene har forskjellig varighet og deltakelsen varierer fra små grupper til felles prosjekter for hele barnehagen. Prosjektene er en unik lærings, kommunikasjon og relasjonsarena. Fordi vi jobber ut fra hypoteser og spørsmål vi ikke vet svaret på trenger vi mange kompetanser, innfallsvinkler og ideer.

Prosjektfaser

Prosjektmetoden vi benytter har vi utviklet over mange år med utgangspunkt i Fischer og Madsens prosjektfaser og Malcolm Ross' modell for skapende prosesser (side9) . Fischer og Madsen, (2002) har delt prosjektarbeid i tre faser:

1. Opplevelsesfasen
2. Undersøkellesfasen
3. Refleksjonsfasen.

Vi har utviklet følgende prosjektfaser:

1. Formulere hypoteser/spørsmål med utgangspunkt i barnet.

2. Sette prosjektene inn i en meningsfull kontekst.
3. Jobbe tverrfaglig med utgangspunkt i Rammeplanen for barnehager (KD, 2006)– finne teori og fakta om temaet.
4. Inntrykk og uttrykk.
5. Reflektere oss frem til nye erkjennelser.
6. Gjøre læring synlig. Pedagogisk dokumentasjon.

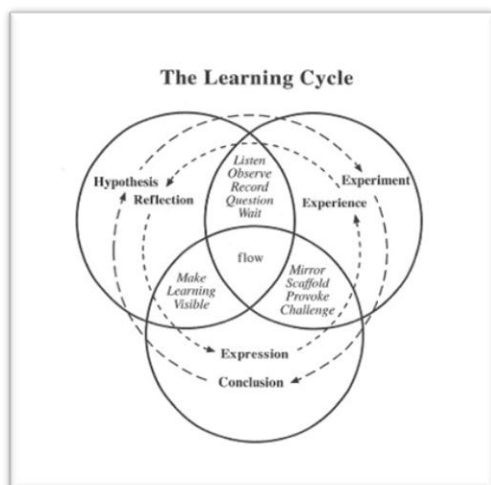
Faktabøker brukes som inntrykk og til å søke kilder.

Pedagogen skriver nes barnas innspill. På bildet lages tanke - kart som grunnlag prosjekt- planleggingen.

Lærings sirkelen

Modellen The Learning Cycle (Virksomhetsplan for Ask barnehage, 2010) er verktøy i utvikling av prosjektarbeid.

Modellen beskriver læringsprosesser som fører til nye erkjennelser i prosjekter. Prosessene er sirkulære og griper inn i hverandre. «The Learning Cycle» er en flytmodell som viser hvordan hypoteser, eksperimente-ring og konklusjoner henger sammen og fører til erfaring, uttrykk og refleksjon. Modellen beskriver hvilke teknikker pedagogen må bruke for å komme videre i prosessene som f.eks. observasjon, støtte, utfordre og gjøre læring synlig gjennom dokumentasjon. Vi definerer flyt som en kreativt skapende opplevelse der man danner sine egne erkjennelser, og emosjonelt og kognitivt er hengitt i prosessen.

Blooms Taksonomi.

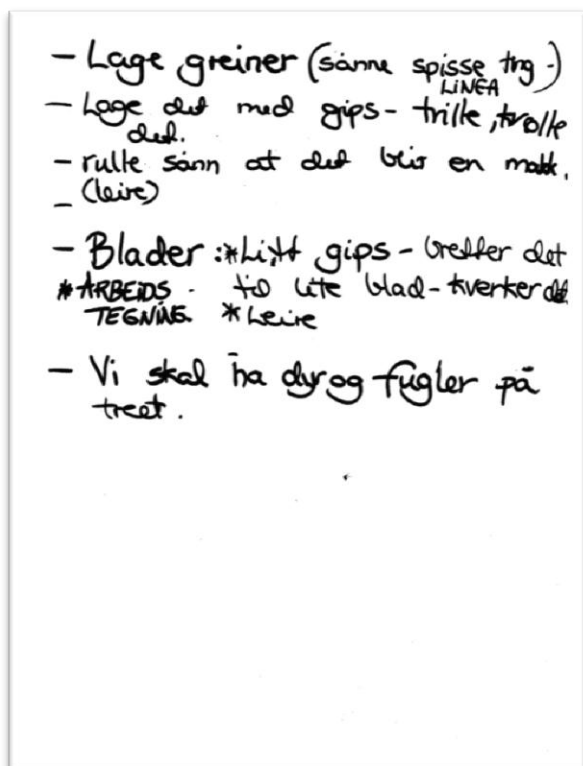
Den amerikanske psykologen Benjamin utviklet et klassifiseringssystem for ulike læringsmål som pedagoger setter for sine elever. (1956 «The Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain»). I Blooms taksonomi bruker man seks hierarkisk ordnede klasser:

- Kunnskap – Å kunne gjengi innlært stoff.
- Forståelse – Å kunne sammenfatte og gjengi kunnskap med egne ord.
- Anvendelse – Å kunne bruke kunnskap og forståelse i konkrete situasjoner.
- Analyse – Å kunne se sammenhenger.

- Syntese – Å kunne trekke egne slutninger, utlede abstrakte relasjoner.
- Vurdering – Å kunne bedømme noe ut fra forskjellige kriterier.
- Nederst i modellen går vi fra det simple og kjente oppover til det komplekse og ukjente.

”Lærings sirkelen” og Blooms taksonomi er modeller som inspirerer oss, samtidig som de er gode verktøy i den pedagogiske planleggingen, observasjon og dokumentasjonsarbeid.

Artefaktebegrepet som tankeredskap i utvikling av kunstprosjekter:

I boka Barnehagen som danningsarena (2012), hevder Elin Eriksen Ødegård at artefaktebegrepet er et relevant tankeredskap for nye innsikter og danning. Artefakter defineres her som symboler og objekter som språk, leketøy og læremidler. De vil utgjøre vilkår og premisser for hvordan barn skaper mening og for hva barns menings skaping utgjør. Artefakter refererer til menneskelig virkelighet og kultur ved at de er skapt av mennesker og tatt i bruk av mennesker. Artefaktebegrepet som tankeredskap blir svært viktig i utvikling av prosjekter i barnehagen. Mens lærings sirkelen og prosjektfasene bidrar til å drive prosessen framover, vil artefaktebegrepet som tankeredskap øke refleksjonen om pedagogens valg av innhold, materiale, gjenstander, eventyr, sanger, kunst etc. Artefaktebegrepet vil også gi et nytt grunnlag for pedagogisk dokumentasjon, konklusjoner og nye hypoteser. Dette forklarte Clark og Chopeta (2004) i sin modell The Knowledge Creation Spiral.

Vinduene i modellen illustrerer hvordan bruk av nye artefakter fører til kunnskap som igjen fører til nye erkjennelser og deretter nye artefakter. Modellen viser en spiraleffekt der ny kunnskap fører til nye erkjennelser og utvikling av nye artefakter.

Utvikling av kompetanse og fordypning:

Prosjektarbeidene fører til fordypning og refleksjon. For barnet er dette en naturlig måte å lære på. Livet består av mange små og store prosjekter. I hvert prosjekt er det minst et problem som må løses, flere spørsmål som trenger svar og ikke minst avgjørelser som må tas for at prosjektet skal komme i havn. Det finnes som oftest mange mulige løsninger. Ved å jobbe prosjektbasert øver barna opp viktige ferdigheter som er nødvendig for å utvikle lek og sosial kompetanse. Kompetansen

fra prosjektene vil også være nødvendig for å løse viktige samfunnsoppgaver i framtiden.

I prosjektene møter barnet ulike problem som en utfordring med mange mulige løsninger og utvikler;

1. Evnen til kritisk tenkning
2. Relasjonskompetanse gjennom samarbeid
3. Kommunikasjon gjennom språk og kreative uttrykk
4. Evne til å stille spørsmål
5. Evne til å lansere ideer
6. Lytteferdigheter og refleksjon
7. Evne til å ta valg
8. Evne til å ferdigstille og presentere / sette ord på egen kunnskap
9. Egen drivkraft, motivasjon til å lære og skape

Loris Malaguzzi sa at kunnskap ikke var en gjenstand som kan overføres som et objekt, men et resultat av at mennesket skritt for skritt interagerer med sine omgivelser.

I prosjektarbeidet er ikke kunnskap noe man får som en passiv mottaker.

Prosjektene tar utgangspunkt i barnet og utvikles i samarbeid mellom barn og pedagoger. Barnas naturlige nysgjerrighet og interesse fører oss inn i ulike «verdener». Dette gjør at man noen

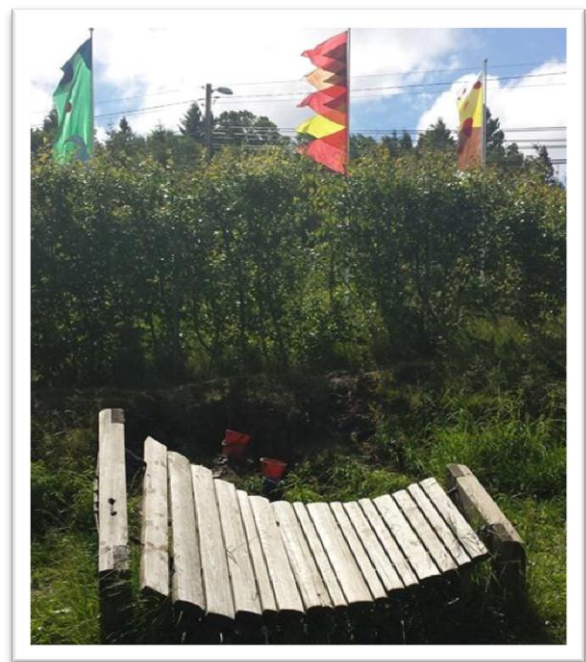
ganger starter en prosess som ender i kortere eller lengre prosjekter. Når prosjektene tar utgangspunkt i det som fanger barnas interesse, vil det ofte bli arbeidet i små grupper. Pedagogenes oppgave er å systematisere arbeidet gjennom tverrfaglige prosjektplaner, slik at innholdet i prosjektene er relevante i forhold til barnets utvikling. Prosjektene skal også sikre kravene til tverrfaglighet i Rammeplanen for barnehager (KD, 2006). I prosjektene er barna sammen i mindre eller større grupper – ut i fra interesser og behov. Derfor deltar ikke alle alltid i de samme prosjektene.

Et prosjekt kan handle om hva som helst. Det er ikke viktig hvor det kommer fra – det viktige er å gjøre barna til hovedpersoner. Prosjektet er en prosess som involverer barnet på en slik måte at det foregår læring og utvikling. Det krever voksne som tør å *ikke* vite hvor «veien ender» og som gir barna tid og mulighet for å fordype seg.

Pedagogene skal hjelpe barna og holde tråden og lede prosessen fram mot et resultat. Resultatet blir synliggjort gjennom en utstilling, framførelse eller presentasjon der barna selv uttrykker hva som har foregått.

Gode prosjekter setter spor i både barnet, barnegruppen, pedagogen og barnehagen.

I Ask Barnehage har vi samlet mange prosjektrapporter og deler av utstilte uttrykk som viser dette. Uteområdet i barnehagen har mange spor etter barns prosjekter: Vannposten, urtehagen, flaggene, frukttrærne og xylofonen etc

Spor etter prosjekter i barnehagens uterom

Prosjektene setter barnets sentrale virksomhet, lek og kunst, inn i et dannelsesperspektiv.

Kunsten: utvalg og kriterier:

Fordi kunst og estetikk er viktige inspirasjonskilde til lek og prosjekter må det bygges kompetanse om dette i personalgruppen. Den allmenne norske kunstkompetansen ligger i stor grad i

håndverkstradisjonen. Kunstfagene har vært underprioritert både i grunnskolen og i samfunnet ellers.

For å bygge kompetanse i personalgruppen velger vi ut materiale fra ulike kunstnere og kunstuttrykk hvert år. Prosessen med å velge ut kunstnere har skapt interesse og variert kompetanse om kunst og estetiske uttrykk. Det utvalgte materiale brukes som inspirasjon i lek, hverdagsliv og prosjekter. Det er et bindeledd mellom leken, kunsten og livet. Kunst blir introdusert som inntrykk for barna på ulike måter.

- Gjennom bilder, bøker eller lyd i det fysiske miljøet
- Gjennom variert materiale
- Gjennom kunstutstillinger
- Gjennom å bruke ulike digitale verktøy eller film

I mange år hadde vi et bredt utvalg som ga oss mange og varierte impulser. Fra barnehageåret 2014 har vi valgt ut en bestemt kunstner som vi har særlig fokus på hvert år. Det betyr ikke at vi velger bort mangfold og inspirasjon fra ulike kunstretninger, men at vi velger å gå i dybden på en kunstner. Vi kjøper inn bøker, og filmer som viser kunstnerens arbeid og det blir utarbeidet et studiekompedium i

barnehagen som beskriver bakgrunn for valg, mål for arbeidet, inntrykk og uttrykksarbeid og fakta om kunstneren. Materialet som kjøpes inn og dokumentasjon fra arbeidet samles i barnehagens bibliotek og fortsetter å være til inspirasjon det videre arbeidet.

Landart, miljøkunst og gjenbrukskunst har vært gjennomgangstema i utvalg av kunstnere. På bildet over er et kunstverk av gjenbrukskunstneren Kjartan Slettemark utstilt på KODE 4 i Bergen. Barna besøkte utstillingen «dyr på alle kanter» våren 2014.

Pedagogisk dokumentasjon

Observasjon, refleksjon og pedagogisk dokumentasjon er kontinuerlige prosesser i prosjektfasene.

Dokumentasjonsmateriale kan være f.eks. tekst, arbeidstegninger, tankekart, bilder, film, lydopptak, praksisfortellinger, barnesamtaler etc. som vi deler med andre. Pedagogisk dokumentasjon er dokumentasjonsmateriale som er bearbeidet og viser barnets virksomhet satt i en kontekst hvor læring og dannelse synliggjøres. I dokumentasjonen ser vi både på vår pedagogiske praksis og på hvordan vår praksis påvirker barnas læringsmiljø. I den pedagogiske dokumentasjonen synliggjør vi også barnas læringsprosesser og strategier. Dokumentasjon og refleksjonen omkring hvordan pedagogens tilrettelegging og handlinger påvirker barna, gir et bevisst forhold til praksis. Dokumentasjonen gjøres ved hjelp av dokumentasjonsmateriale som benyttes på refleksjonsmøter, i veiledning, refleksjonssamtaler, refleksjonstid. Dokumentasjonen henges opp på avdelingene slik at alle kan komme med kommentarer, innspill og tanker.

Barna deltar i utvelgelse av hva som skal henges opp, og personalet tar alltid etiske

vurderinger i forkant av hvilken dokumentasjon som synliggjøres for andre. Som pedagoger må vi hele tiden reflektere og kritisk granske vår egen praksis. Ved hjelp av et godt dokumentasjonsmateriale kan vi dele våre tanker og refleksjoner med andre og få nye innfallsvinkler.

Når vi fotograferer, notere ned og filmer prosessene, dokumenterer vi først og fremst for barna de andre pedagogene og foreldrene. Det handler om å synliggjøre både barnets og pedagogens læring. Barna får befestet den kunnskapen de har tilegnet seg, og de får vist fram til andre hva de har holdt på med. Barna ser også på hverandres arbeider/ prosjekter og kommenterer det. De henter inspirasjon fra hverandre og blir bevisst på hva de selv har vært med på å skape. Når barnet blir bevisst sin egen kompetanse utvikler de selvtillit og positiv selvfølelse. Vi bruker bildene for å gjenskape barnas opplevelser og uttrykk. Dette gjør at barna kan se på og kjenne igjen det de har vært med på, de får med seg helheten. Dette fører også til at de voksne kan få et bedre innblikk i det som skjer, slik at de kan bli mer bevisst på sin måte å arbeide på.

Når bildene henges opp, eller gjøres tilgjengelig, kan foreldrene følge med i det

som skjer, slik at de lettere kan snakke med barna om hva barna har opplevd og de kan snakke med personalet om det som skjer.

Dokumentasjonsmaterialet er en viktig observasjonsmetode, og kvalitetssikring for samspillet mellom barn / barn og barn / voksen. Dokumentasjonen brukes for å utvikle den pedagogiske plattformen, og gi barnegrupper og enkeltbarn et bedre pedagogisk tilbud.

Den pedagogiske dokumentasjonen publiseres også utenfor barnehagen. På denne måten kan barns kompetanse og virksomhet blir lagt vekt i samfunnsplanlegging, politiske debatter, utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer. Vi har de siste årene hatt flere besøk av politikere, andre barnehager, forskere og journalister som ønsker å vite mer om hva vi holder på med. Vi utvikler også interne og eksterne kurs/forelesninger på bakgrunn av den pedagogiske dokumentasjonen. Det er et ønske at så mange som mulig i personalgruppen deltar i formidlingen av det pedagogiske arbeidet og presentasjoner av prosjekter de selv har ledet.

Eksempel på prosjektdokumentasjon

I et prosjektarbeid hos 4-5 åringene på Spiren 2013-2014 ser vi hvordan konstruksjon med naturmateriale stimulerer til barnas utvikling av bokstaver.

Vi ser hvordan barna overfører sine oppdagelser fra et materiale til et annet. Barnas kunnskap om bokstavene er ikke hele poenget i dette arbeidet, men det er

et poeng at barna får mye og variert trening i å lære bokstavene å kjenne. I tillegg gir bokstavene som materiale mye kunnskap om form, linjer og buer. Et annet og minst like viktig element i dette prosjektet er barnas kreative uttrykk av bokstavene. Det er en forståelse av bokstavene for formmateriale med linjer og buer – som kan skape et billedlig uttrykk.

Bokstaver er mer enn ordmateriale.

Bokstavene har ubegrensede uttrykksmuligheter. Arbeidet med bokstaver og streng viser både kognitiv forståelse, materialkunnskap og estetisk bevissthet.

Øyvind skriver navnet sitt med svart tusj

Øyvind former navnet sitt til et bilde av streng på svart bakgrunn.

Utstilling

Hvert år arrangerer vi utstillinger av prosjekter og temaarbeid. Noen utstillinger er små og befinner seg inne på avdelingen, eller på en hylle/vegg, mens andre utstillinger er store og omfatter arbeidet i hele barnehagen. Ask barnehage har utstillinger både ute og inne. Vi har en stor utstilling hvert år. I tillegg bruker barna å stille ut sitt arbeid etter hvert som det er ferdig.

Utstillingene er viktige både for det enkelte barn og for barnehagen. Når vi stiller ut det arbeidet som er gjort ser vi hvor viktig det er å fullføre det vi har begynt på. Målene, ideene og arbeidet ender opp i et produkt som blir verdsatt på en slik måte at det blir gjort synlig for andre. På denne måten får barna et

innblikk i sine egne og andres læringsreise. De opplever at arbeidet blir verdsatt og at det betyr noe.

Det å jobbe fram mot en utstilling krever noe både av barn og voksne. Det å oppleve det ferdige produktet og eierskap er en belønning. I utstillingene får barna opplevelse av sin egen og andre barns skapende kraft. I denne prosessen dannes barnets oppfatning og respekt i forhold til sitt eget og andres arbeid. Barnet er ikke forbruker av inntrykk men produsent av uttrykk. For barn som vokser opp i vår verden, og for personale som er i utvikling er det vesentlig å oppleve seg som produsenter og ikke passive mottakere.

Barns utvikling

Vi har et helhetssyn på barnet. Barnet er født helt og kompetent, med mulighet til å utvikle seg. Vi deler utviklingen inn i ulike kompetanser. Utviklingen i disse kompetansene skjer trinnvis og parallelt. De forskjellige kompetansene har betydning for hverandre. Den fysiske og psykiske utviklingen henger sammen. I tillegg er barnet påvirket av både arv og miljø. Miljøet er på mange måter arvens forvalter. Det forskes stadig på barns utvikling og barndom. Barnet er mer enn

noen gang debattert i forskningsmiljøer, nyhetsbildet og i sosiale medier og ofte i en kombinasjon av disse. Barndommen er ingen løst gåte. Vi må alltid se barnet med nye øyne sa Loris Malaguzzi. Hva preger oss mest, arv eller miljø? Det finnes ingen oppskrift på hvordan en barndom skal være. Som pedagoger ønsker vi utfra det vi vet om barnet å gi det optimale muligheter for vekst og utvikling. Pedagogene har gjennom teoretisk kunnskap og erfaringer grunnlag for å si noe om hva barnehagen skal være i barnets hverdag. Vi skal tørre å være «eksperter».

Fokusområder:

Vi har valgt ut fire områder der vi vil ha ekstra fokus på og forventet progresjon og tiltak for møte barns behov i disse utviklingsområdene.

Valget av områdene henger sammen med verdier og pedagogisk plattform.

Disse områdene er:

- Kreativ utvikling
- Språklig utvikling
- Sansemotorisk utvikling
- Sosial utvikling

Kreativ utvikling

Barns kreativitet må utvikles som et resultat av deres nysgjerrighet, utforskning

og lek. De må få muligheter til å utforske og dele tanker, ideer og følelser gjennom variert kunst, musikk, bevegelse, dans, rollelek, aktiviteter, matematikk, design og teknologi. Å være kreativ handler om hvordan barn responderer på ulike måter på hva de ser, hører, lukter, berører eller føler. Som et resultat av dette uttrykker og kommuniserer vi egne ideer, tanker og følelser. Å Utforske kreativt handler om hvordan barn møter media og materiale for å finne ut av, og reflektere over farge, overflate, form, rom og utfra dette forme en og flerdimensjonalt. Å skape musikk og dans handler om barns utforsking av lyd og bevegelse. Dette omfatter måter og utforske og sette sammen bevegelser til musikk og syngte enkle sanger fra hukommelsen. Å utvikle fantasi og fantasilek handler om hvordan barn støttes til å utvikle og bygge fantasi gjennom å fortelle historier, rollelek, fantasispill, dans, musikk, design og kunst.

Den kreative utviklings betydning:

Kreativitet handler om å ta sjanser og har en sterk tilknytning til leken. Kreativitet gjør barnet aktiv i egen læring og trener evnen til å ta valg og treffe beslutninger. Det setter barnet i stand til å respondere med sansene. I Ask Barnehage støtter vi den kreative utviklingen ved å ha

oppmerksomhet på å skape positive relasjoner og sensitive kontekster (miljøer/ situasjoner som møter sansene) for læring og utvikling. Kreativ aktivitet skaper koblinger mellom høyre og venstre hjernehalvdel og er dermed positivt for utvikling av hjernen.

Positive relasjoner:

Positive relasjoner skapes når vi sikrer at barnet føler seg trygg nok til å være utforskende, prøve ut og lære nye ting. Vi erkjenner at barnet er kompetent og eier sine ideer. Vi forventer ikke at de skal reprodusere et bilde, en dans eller en modell. Vi presenterer kunst og andre kreative uttrykk som viser mange muligheter å kommunisere ideer og ulike måter å benytte material og media på.

Sensitive kontekster:

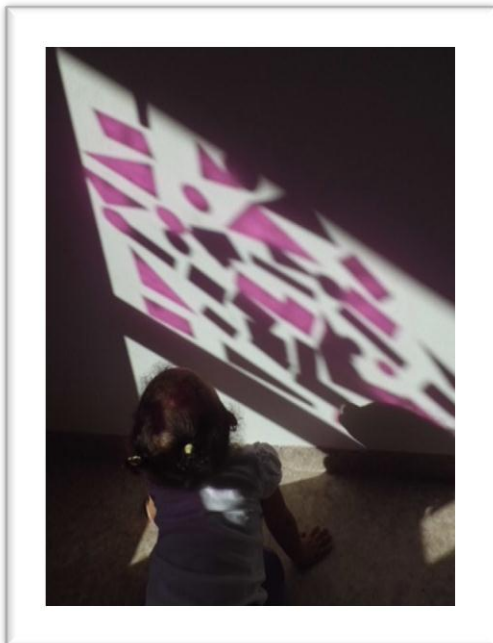
Sensitive kontekster (miljøer/ situasjoner som møter sansene) skapes når vi planlegger og designer et miljø der kreativitet, originalitet og uttrykk blir verdsatt. Vi inkluderer variasjon i kulturelle uttrykk for og stimulerer til nye ideer og nye tenkemåter. Vi tilbyr alle barn uavhengig av utvikling tilgang til relevante fysiske artefakter, materiale, rom og bevegelser. Vi oppmuntrer til

kommunikasjon gjennom musikk, bilder, tegn, gester og mimikk.

Læring og utvikling:

Læring og utvikling skjer gjennom

- Å presentere et rikt utvalg av aktiviteter der barn kan bruke sansene og bevegelse til å skaffe seg erfaringer, øve på nye ferdigheter gjennom repetisjon og variasjon.
- Å gi tilstrekkelig tid til utforsking, utvikling og gjennomføring av ideer.
- Å skape muligheter for at barn får uttrykke seg på flest mulige måter gjennom verbalspråk, billedspråk, drama, dans, musikk etc.

På bildet ser vi hvordan lys kombinert med materiale skaper en kontekst der sansene stimuleres. Dette setter i gang en aktivitet hos barnet. Kombinasjonen mellom lys og

materiale er så sterk, at alt annet i rommet «forsvinner». Dette er rommets stemme. Barnet kommuniserer med materialet, lyset og skaper egne uttrykk

Temaarbeidene og lengre prosjektarbeid støtter både barnegruppen og enkeltbarns læring og danning. Det å kunne fordype seg over tid og gjennom en prosess skaper et bredere erfaringsgrunnlag. For å kunne bearbeide inntrykk må man få mulighet til å uttrykke det man har vært en del av. Pedagogene velger ut hvilke materiale som er relevant for barna i prosjekter og lek. For å kunne velge ut materiale som gir barnet progresjon i utviklingen må observasjon og refleksjon være en del av planleggings-arbeidet. Pedagogene må gjøre seg kjent med materialene, teknikkene og fakta på forhånd, slik at de kan støtte barna i prosessen og gi relevant veiledning til å drive prosessen framover. Inntrykket som skal sette i gang prosessen blir vurdert opp mot den hypotesen man har før prosjektet startet. Prosjektarbeid er arena for kreativ, språklig og sosial utvikling. Språket er tankens redskap. Et barn har 100 språk.

Kjennetegn ved barns kreative utvikling

<p>0-2 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppdager objekter som lys, mørke, farger, form, bevegelse, tekstur (overflate) og mønster • Bruker alle sansene, og viser følelser ved hjelp av mimikk, lyd, bevegelse i møte med omverden • Kommuniserer gjennom stilling, gester, ansiktsuttrykk, gråt og andre lyder. Etter det første året gjennom ord og korte setninger • Utforsker nye ting og trekkes mot materiale og objekter med sterke farger og interessant tekstur (overflate) • Begynner å tolke det de ser utfra hvordan de oppfatter det de møter (kjører med klossen)
<p>2-3 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liker å rabble, men skiller ikke alltid mellom selve tegningen og det objektet hun tegner. For eksempel kan blyanten galoppere over papiret, dersom barnet tegner en hest. • Skiller ikke alltid mellom papiret og omgivelsene rundt (bordet, stolen, veggen etc.) og tegner derfor også utenfor arket. • Liker å utforske nytt materiale • Bruker egne tegninger og andre kreative uttrykk som inspirasjon til fantasien, historier eller symbolsk lek • Forteller om tegningene når voksne spør, selv om det ikke ligger noen spesiell tanke bak tegningen • Utvikler romforståelse.
<p>3-4 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barnet oppdager at det kan plassere klosser eller forme objekter med blyanten på papiret • Barnet tegner gjenkjennelige former som sirkler, ovaler, rektangle, triangler, kors og ulike kombinasjoner av disse. • Begynne å ha en plan med kreative uttrykk. • Kan forestille seg bygninger, mennesker med ulike roller (f.eks prinsesse) og prøve å gjenskape dette kreativt
<p>4-5 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barnet utvikler et eierskap til det det selv skaper • Prøver å bruke grafiske symboler, tegn og bokstaver i tillegg til form • Reagerer på tilfeldigheter i tegningen for eksempel en glipp av blyantstreken, eller et drypp fra malepenselen ved å skrive det inn i historien; "så begynte det å regne – se regndråper på himmelen..." • Presenterer følelser som glede, tristhet, anger visuelt
<p>5-6 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lærer å kontrollere retning og lengde på en linje • Utvikler en egen "strek"/stil på tegninger og andre kreative uttrykk • Tegner komplekse bilder for eksempel en sol på himmelen over mennesker, hus og blomster på bakken • Laget mer realistiske bilder som skiller mellom mennesker og dyr, menn og kvinner, barn og voksne. • Utvikler en forståelse for relasjoner til rom.

Språklig utvikling:

Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold.

Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap, og å selv være avsender av et budskap. Både nonverbal og verbal kommunikasjon er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. Å få varierte og rike erfaringer er avgjørende for å forstå begreper. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk.

Planlegging av et godt språkmiljø

Personalet i barnehagen skal vite hva som er forventet utvikling av barn i de ulike aldersgruppene. De skal også planlegge for et språkmiljø som stimulerer de ulike aldersgruppene både i hverdagsaktiviteter, i prosjekt og

rutinesituasjoner. I tillegg til å ha språktema for hver måned må det legges inn aktiviteter, i dags - og ukeplaner som sikrer at barn får inntrykk og muligheter til å øve på relevante områder for sin alder.

I Ask Barnehage skal personalet som språkmodeller:

- Observere barn med bakgrunn i forventet utvikling for aldersgruppen
- Jobbe med eget språk ved å benevne handlinger, gjenstander og følelser
- Finne konkrete som er relevant for barnets utvikling
- Skape magiske fortellerøyeblikk
- Være engasjert med blikk, bevegelse og mimikk
- Lytte til barnas historier
- Bruke tegn der barn strever med lydproduksjon og verbale utvikling
- Vurdere med egen stemmebruk, slik at den støtter det språklige budskapet /hensikten
- Leke med språket i hverdagsaktiviteter og rutinesituasjoner.
- Unngå "verbal støy" ved å ha private samtaler, eller samtaler om barnet eller ikke relevante tema på avdelingen (rundt barnet).

Kjennetegn ved barns språkutvikling

0-2år	<ul style="list-style-type: none">• Babler, lytter og gjentar med varierende tonefall• Forstår at ting og personer har et navn• Setter ord på ting og personer• Bruker ord som symbol- når tingen ikke er til stede• Ord tolkes som en hel setning• Forstår flere ord enn det bruker• To-ordsetninger• Bruker flest substantiv, verb,
2-3 år	<ul style="list-style-type: none">• Noen preposisjoner, adverb,• Adjektiv og påpekende pronomer• Spørreord – svarer med ja/nei• Forstår lengre setninger enn de produserer selv• Tre- og fire-ordsetninger• Skiller mellom nåtid og fortid• Forstår ord som opp, ned, til siden, i på, over, under
3-4 år	<ul style="list-style-type: none">• Skiller mellom entall og flertall av substantiv• Bruker noen overbegreper• Barnet behersker de fleste språkklydene• Setningsoppbygging er stort sett riktig• Forstår motsatte analogier• Peker på absurditeter på bilder sortere i kategorier• Kan begreper som: høy/lav stor/liten osv• Kan følge høytlesning• Forteller hvordan ting blir brukt• Forteller om opplevelser i nåtid og fortid• Forteller om to opplevelser i riktig rekkefølge• Utfører forskjellige beskjeder
4-5 år	<ul style="list-style-type: none">• Kan peke på: minst, få..etc• Forteller historier uten billedstøtte• Forteller enkle vitser• Kan si om ord rimer eller ikke• Forventer korrekt uttale• Setningsoppbygging (8 – 10 ord)• Argumenterer verbalt for å oppnå ønsker, forklare behov• Avansert rollelek
5-6 år	<ul style="list-style-type: none">• Sier adressen, telefon-nummer hjemme• Kan navn på foreldre, søsken og andre personer i• Gramatisk oppbyggingen blir mer og mer korrekt• Skaper egne fortellinger i lek, gjennom tegninger• Skiller mellom fantasi og virkelighet i fortellinger• Husker 2 – 3 regler utenat• Kan rime på egenhånd• Kan klappe stavelser i ord• Et ord og en lyd er• Kan uttale ord langsomt med kontrollert artikulering kan uttrykke seg sammenhengende

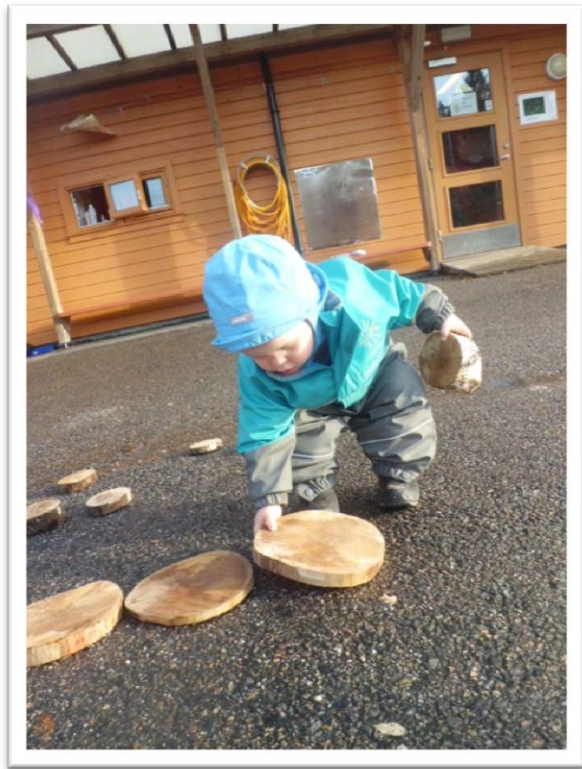
Sansemotorisk utvikling

Sansemotorikk er samspillet mellom sansene våre og motorikken. Samspillet mellom sansene og motorikken utvikles allerede i fosterlivet. Den sansemotoriske utviklingen er avgjørende for hjernens og nervenettets vekst og modning og utvikling av motorisk mestring og ferdigheter senere i livet.

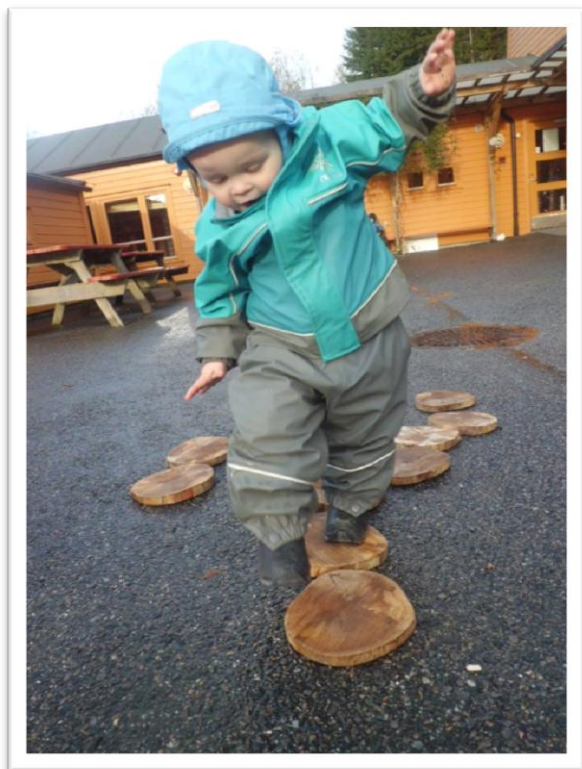
Eksempel på sansemotorisk trening:

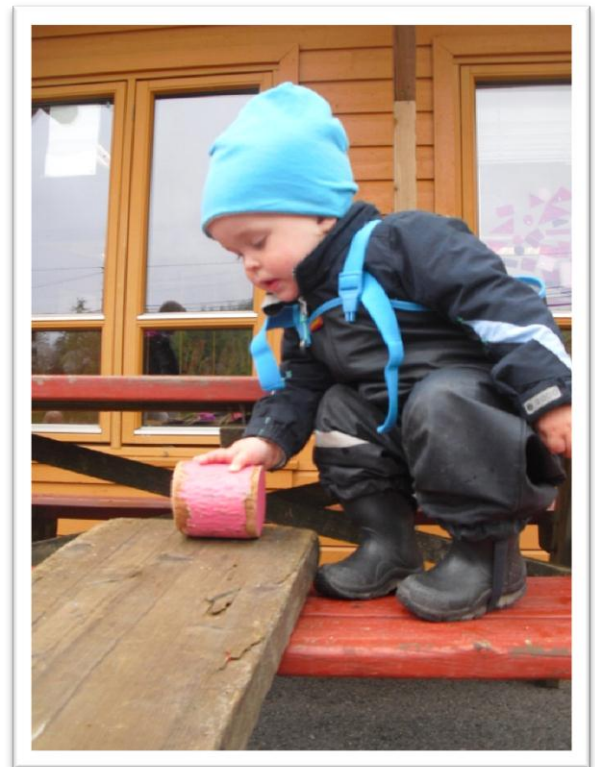
Ved å tilby variert materiale å bygge med finner barna mange bruksområder. Det må være nok til alle. Materiale det er mye av og som har mange bruksområder utfordrer kreativiteten og motorikken på mange flere måter enn materiale som har en bruksanvisning. Barna henter ideer fra materialet og skaper bevegelse, forståelse og byggverk der balansen både i materiale og til barnet blir vurdert. Et ferdigprodusert materiale som WeePlay kan være en grei aktivitet som stimulerer og trener motorikken. Treklossene og stavene derimot tilfører enda en dimensjon – problemløsning og kreativ tenkning. Vi opplever i våre prosjekter og i lek at bruk og bearbeiding av naturmateriale styrker samspill mellom sanser og motorikk.

Bygge

Balansere

Eksperimentere

Motorisk utvikling

Motorisk utvikling innebærer at et barn gradvis tilegner seg ulike ferdigheter som har med bevegelse og forflytning å gjøre.

Grovmotorikk er en samlebetegnelse på store bevegelser som inngår når man lærer å rulle rundt, sitte, krype, stå, gå, løpe, hoppe, klatre osv.

Finmotorikk er mer fine og begrensede bevegelser som trengs når man skal gripe, sy, skrive og gjøre andre typer presisjonskrevende handlinger med hendene. Som eksempel her er bevegelser med munn og øyne. Derfor blir bevegelser med øye/hånd og øye/fot betraktet som finmotorisk arbeid. Grovmotorikk utvikler seg fra grovkoordinerte til finkoordinerte

bevegelser etter hvert som barnet behersker den enkelte bevegelse sammensetning av bevegelser. Det samme gjelder de finmotoriske bevegelsene, de utvikler seg også fra grovkoordinerte bevegelser til finkoordinerte.

De to forholdene som er sentrale for den motoriske utviklingen er følgende:

- det fysiske grunnlaget
- summen av bevegelseserfaringer

Disse to faktorene er avhengige av hverandre for at barnet skal få en normal utvikling. Det kefalokaudale prinsipp vil si at de motoriske ferdighetene utvikles ovenfra og nedover. Først får barnet kontroll over hodebevegelser, så over brystkasse og hender, så over hofter, bein og føtter. Det proksimodistale prinsipp vil si at barnets kontroll går fra midtlinjen og utover. Barnet styrer bevegelsene i skuldrene før bevegelser i albuen, og i håndleddet før det behersker fingrene, Det styrer bevegelse i hofter før kneet, og i anklene før tærne.

Nervesystemets oppbygging:

Deles inn i sentralnervesystemet og det perifere nervesystem.

Sentralnervesystemet består av hjernen, hjernestammen og ryggmargen. Det perifere nervesystemet består av de delene som sørger for kommunikasjon mellom sentralnervesystemet, sanseorganer og effektorer. Det er nervetråder som leder impulser som fører til en bevegelse.

Sansene: Følesans (taktil)

Sansen sender informasjon til hjernen om det som er i umiddelbar kontakt med kroppen, det vil si trykk, strekk og bevegelse, samt temperatur og smertepåvirkning. Det skjer ved hjelp av reseptorer som sitter overalt i huden – særlig på fingrene, på føttene og i ansiktet – og litt færre i de indre organer.

Følesansen hjelper oss med å unngå skader og tilpasse for eksempel påkledningen til temperaturen rundt oss.

Stillingssans (kinestetisk)

Sanseintrykk fra muskler og ledd holder hele tiden hjernen orientert om plasseringen av de forskjellige delene av kroppen vår. Derfor vet vi alltid hvor føttene våre er, og om munnen er åpen eller lukket.

Balansesans(likevektsans)

Forteller oss om vi går, sitter, har hodet nedover eller holder på å falle. Små, væskefylte kanaler i buegangene i øret registrerer hodets bevegelser og posisjon i forhold til tyngdekraften, og endringer i bevegelsestempoet. Hvis balansesansen ikke fungerer optimalt, blir man svimmel og kvalm.

Synssans

Øyet vårt har en kameralignende struktur, der pupillen styrer mengden lys som kommer inn i øyet, og linsen fokuserer lyset på netthinnen bakerst i øyet.

Høresans

Hørselen oppstår når ørets flimmerhår omsetter trykkbølger i luften til lyder. Øret og hjernens oppgave er å omsette bølgenes størrelse og frekvens til forskjellige lydstyrker og toner, og samtidig beregne hvor lyden kommer fra.

Luktesans

Luktesansen er spesiell, fordi nervene fra nesen går direkte til et primitivt område i hjernen som kalles det limbiske system.

Smakssans

Smaksløker på tungen inneholder reseptorer som reagerer på de kjemiske molekylene i maten. Vi er ikke særlig gode til å skille mellom forskjellige smaker, og smakssansen er svært avhengig av luktesansen.

Sansenes betydning:

I sansemotorisk perspektiv er følelse-, stilling- og balansesansen grunnleggende sanser. Syn og hørsel er sekundære. Lukt og smak er likevel vesentlig i sansemotorisk trening og er viktige sanser for barnets helhetsutvikling. Inntrykk du får gjennom sansene er avgjørende for din hukommelse. Jo flere av sansene dine du kan bruke, jo flere felt i hjernen aktiverer du, og desto bedre husker du.

Reflekser:

Reflekser er automatiserte bevegelser som skjer uavhengig av viljen og som beskytter mot fare eller skader.

Både smerte, varme, berøring og andre sansekvaliteter kan utløse reflekser.

Å skvette når vi blir skremt, er en sterk refleks. Vi løfter skuldre og bøyer hodet tilbake for å beskytte oss mot angrep.

Svelge-, breknings- og hosterefleksene er blant de viktigste refleksene våre.

Både svekket og forsterket refleks kan være tegn på sykdom i nervesystemet.

Primitive reflekser:

Utvikles i fosterlivet, er fullt utviklet ved fødselen hos et fullbåret barn (40 uker).

Kontrollert (inhibert) av høyere sentra i hjernen i løpet av de første 6 mnd.

Posturale reflekser:

utvikles etter fødselen, er fullt utviklet ved 3 ½ års alder og skal være tilstede resten av livet. Er fundamentet for den ubevisste kontroll av balanse, holdning og koordinasjon i forhold til tyngdekraften. (Senter for Læring i Bevegelse)

(myelinisering). Noen reflekser er vesentlig for motorisk utvikling. Disse refleksene er helt normale. Etter hvert som sentralnervesystemet utvikles, forsvinner de primitive refleksene og de viljestyrte bevegelsene tar over.

Refleksenes betydning for barnets utvikling:

Det er viktig at det nyfødte barnet har et reflekssystem som fungerer. Det vil stimulere barnet til bevegelse, og det er en forutsetning for at nervetrådene isoleres. Når nervetrådene isoleres, går impulsene som sendes gjennom nervetrådene raskere og hjernes kapasitet og kontroll over bevegelser utvikles

alder	Motorikk	Sanser
0 – 3 mnd	<ul style="list-style-type: none"> • Hodet faller bakover hvis barnet reises fra liggende til sittende stilling • Barnet bøyer kneledd, albueledd og hofteldd • Hånden er knyttet • Barnet har griperefleks dvs at det det ikke slipper ting det får tak i • Barnets bevegelser er ukoordinerte • Bein og armer går i alle retninger 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnet berører moren/faren • Sugerefleks • Reagerer refleksmessig på kraftig lyd. Slår ut med armer og bein
3-6mnd	<ul style="list-style-type: none"> • Kan holde hodet i midtstilling • Kan løfte hodet og skuldrene når det ligger på ryggen • Støtter seg på strake armer i mageliggende og kan holde hodet stabilt • Ruller fra mage til rygg • Den asymmetriske toniske halsrefleks er borte • Holder en gjenstand og flytter den 	<ul style="list-style-type: none"> • Barnet har god øyekontroll. Ser seg omkring og følger gjenstander som beveger seg foran det • Leker med hender og tær • Putter alt u munnen • Berører sin egen kropp • Sugerefleks er avtagende • Ler høyt • Kan drikke av et krus ved hjelp

	fra hånd til hånd	<ul style="list-style-type: none"> • Gjentar egne lyder • Barnet lytter til samtaler
6mnd – 8 mnd	<ul style="list-style-type: none"> • Løfter hodet og holder det i balanse • Ruller fra rygg til mage • Griper etter alt • Slår gjenstander i bordet • Kaster ting på gulvet • Kan holde to ting samtidig • Har fallrefleks til siden, fremover og bakover • Pludrer med variert styrke • Tygger med opp - ned bevegelse i kjeven 	<p>Øye /Hånd koordinasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Følger gjenstander som faller på gulvet med øynene • Kan hurtig fiksere fra gjenstand til gjenstand • Holder gjenstand, vender på den og betrakter den nøye <p>Kinestetisk sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Smiler til eget speilbilde • Berører eget speilbilde • Putter tær i munnen <p>Taktil Føler på gjenstander med fingerspissene</p> <p>Rom og retningsoppfattelse Opplever at en gjenstand er i avstand fra egen kropp.</p>
8 mnd til 1 år	<ul style="list-style-type: none"> • Øver seg på lyder • Spiser fast føde • Får sin første tann • Sitter på hælene med rett rygg • Beveger overkroppen fra side til side • Kryper på magen • Begynner med de første krabbebevegelsene • Kan bevege seg fra liggende til sittende og fra sittende til liggende • Prøver å trekke seg opp i stående, men dumper ned igjen • Står med støtte • Leker gi og ta lek • Kjører gjenstand fram og tilbake • Bruker pekefinger mye • Spise kjeks selv • Gjentar de første ord 	<p>Syn/taktil/kinestetisk sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ser nøye på gjenstanden før den rekkes til Stikker fingrene i alt • Viser hengivenhet • Gjengjelder kyss og kjærtegn • Undersøker alt • Krabber retningsbestemt • Oppfatter avstander mens det krabber <p>Auditiv persepsjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forstår enkelte ord • Oppfatter enkle ordre som «Nei» og «Kom»

<p>12 mnd til 15 mnd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krabber med korrekt kryssmønster • Går noen skritt med støtte • Barnet har et fint pinsettgrep • Står alene • Kan reise seg fra liggende til stående • Spiser mat med skje men søler mye • Bygger tårn med klosser • Sikler ikke lenger (untatt når det kommer tenner) 	<p>Taktil</p> <ul style="list-style-type: none"> • Putter sjelden ting i munnen lenger (store variasjoner) • Kinestetisk sans/retningsoppfattelse • Rekker frem armer og bein når det skal kles på • Peker på gjenstander • Den dominante hånd brukes <p>Auditiv persepsjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reagerer på eget navn • Forstår at ting og personer har et navn
<p>15 mnd til 2 år</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krabber opp og ned trapper • Retningsbestemt barbeint gange • Kan gå sidelengs/baklengs • «Løper» på flat fot • Driker selv av kopp • Spiser med skje uten å søle for mye 	<p>Visuelt</p> <p>Snur bilder riktig vei</p> <p>Begynner å forestille seg ring det ikke kan se</p> <p>Kan peke på legemsdeler</p> <p>Kan peke på steder det har vondt</p> <p>Auditiv persepsjon</p> <p>Lokaliserer lyd i et annet rom</p>
<p>2-3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Begynner å få fotbevegelse • Går opp og ned trapper med to skritt på hvert trinn • Hopper på flate føtter • Stopper brått uten å falle • Skifter retning • Kjører trehjuls sykkel • Har tverrgrep med pekefingeren strak • Spiser med gaffel • Kaster retningsbestemt, og tar imot stor ball • Forteller hva det gjør • Slutt på pludrespråket • Sier fra at det skal på toalettet, men ofte litt for sent 	<p>Taktil</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skiller bevisst mellom varmt og kaldt <p>Kinestetisk sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan sette navn på noen legemsdeler • Vet at det er gutt eller jente <p>Auditiv persepsjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forstår små enkle historier • Liker å synge og rime <p>Visuell sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begynner å skille mellom farger • Kan putte geometriske figurer i rett hull (puttekasse) <p>Rom og retningsoppfattelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopierer vannrette og loddrette streker • Forstår ord som opp, ned, til

		siden, i på, over, under
3-4	<ul style="list-style-type: none"> • Går med armsving • Går ikke lenger bredsporet • Løper • Går støtt i trappen • Kan gå etter en strek • Har et fint fingergrep om spiseredskap og blyant • Kan ta imot en liten ball • Bygger tårn av mange klosser • Går på toalett selv. Er tørr om dagen, men kan ha nattlige uhell • Reiser seg fra over «fire /tre-stående» 	<p>Kinestetisk sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prøver å tegne en mann • Kan svært mange legemsdeler navn <p>Visuell sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fikserer blikket sikkert <p>Rom og retningsoppfattelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopierer skrå strek • Forstår og oppfatter ord som «snurre rundt»
5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Tågange har opphørt • Kan hoppe «indianerhopp» • Står sikkert på et bein • Hopper «fjærende» på to bein. • Hopper tau • Spiser sikkert med spiseredskaper • Har et ferdig utviklet blyantgrep • Fargelegger bilder • Kler på seg selv 	<p>Taktil</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regulerer selv temperatur på badevannet <p>Auditiv persepsjon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan utføre språklige ordre straks • Kan utføre inntil tre enkle ord som blir sagt samtidig <p>Kinestetisk sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behersker spenning/avspenning • Vet forskjell på Høyre/venstre på egenperson <p>Visuell sans</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan skjønne trafikkskilt • Skjønne tallsymboler • Kjenne igjen bokstaver • Kjenne igjen relevante logoer /ikoner

Sosial kompetanse

Det er viktig at barnet tilegner seg gode og sosiale ferdigheter. Det har stor betydning for å bli en del av det samfunnet barnet befinner seg i til enhver tid.

Anerkjennelse

Vi anerkjenner barnets tanker og kunnskaper. Voksne kan ikke ta for gitt at barna opplever på samme måte som dem. Vi må få barnet til å meddele oss sitt bilde av verden, før vi presenterer vårt bilde. De voksne bidrar gjennom en anerkjennende holdning, til at barnet utvikler et positivt selvbilde. Følgende voksenatferd bidrar til anerkjennelse: Lytting, innlevelse og nærhet. Anerkjennelse dreier seg imidlertid om en generell holdning og ikke bare om teknikker.

Rammeplanen presiserer at barndom er en livsfase med egenverdi. «Barndom kan ikke forseres, den kan ikke tas igjen, den må få ta sin tid». Barn er positivt forskjellige, og et hvert barn har sin egen spesielle verdi. Alle har sterke og svake sider. Å skulle tilby barna en helhetlig utvikling, krever at de voksne i barnas omgivelser er i stand til å være «hele» voksne, og at de har evne til å engasjere seg. Vi ønsker å fokusere på det positive som skjer i det enkelte barns utvikling, og

generelt i arbeidet. Dette innebærer at vi er bevisst i vår måte å kommunisere på og vi legger vekt på muligheter framfor hindringer.

Selvfølelse og selvtillit

Barnets opplevelser av seg selv, skapes gjennom den respons han eller hun får fra omgivelsene (familien og den offentlige verden). Barnet påvirkes av samspillet mellom barnet og den voksne slik det forgår gjennom det verbale språk eller gjennom handlingenes språk. Barnet handler og den voksne gir respons på denne handlingen. Noen ganger er denne responsen hensiktsmessig og andre ganger ikke. Måten den voksne reagerer på vil ha avgjørende betydning for hvordan barnet opplever seg selv. Barn og voksne er likeverdige.

Jesper Juul, kjent dansk familieterapeut, skiller mellom selvfølelse og selvtillit. Selvfølelsen er selve kjernen i mennesket (jeget) (hvordan er jeg), mens selvtilliten er våre ytre prestasjoner (hva kan jeg/kan jeg ikke). Det viktigste for barnet er å utvikle en god selvfølelse. Barn må tas på alvor på den måten at vi viser dem den samme respekt som vi viser voksne. Juul er opptatt av at vi ser barnet ut fra dets egne premisser og forsøker å forstå det - ikke bare ut fra de voksnes behov.

Empati

Å ha evne til empati er et av de mest grunnleggende egenskaper et menneske må utvikle for å inngå i et samfunn. I vår menneskesyn, er barn født empatiske. De erfaringer og den læring barnet utsettes for i løpet av oppveksten, vil påvirke barnets empatiske evne. Barnet må få muligheter til å erfare, og trene sin sensitivitet i forhold til seg selv og andre. Slik utvikles empati. Barnet må bli oppmerksom på egne følelser og behov for så å utvikle dette videre til å bli gjort oppmerksom på andres følelser og behov. Slik vil barnet kunne sette seg inn i andres følelser og behov. De voksne i barnehagen og hjemme har et stort ansvar for å gi barnet innspill, tilbakemeldinger og veiledning i å trene sin sensitive evne og empati. Språket er et viktig middel når barna skal lære seg å uttrykke egne følelser og behov og oppdage andres. Å sette ord på hva vi opplever og føler er en måte å gi barna redskaper til å kunne forstå. Det er viktig at den voksne gir uttrykk for sine behov og setter grenser rundt seg selv. Barn må lære at også andre mennesker har ønsker og behov. Empati kan defineres som «evnen til å kunne sette seg inn i andres situasjon, og bruke dette til det beste for vedkommende» Nettopp det at vi voksne også gir uttrykk

for våre behov og setter grenser for oss selv, er med på å sette barnet i stand til å forstå og få respekt for andres behov.

Mobbing

Barnehagene er pålagt å utarbeide sin egen handlingsplan mot mobbing. I vår barnehage har vi bruk Dan Olweus som utgangspunkt for en slik handlingsplan. Vi har valgt å bruke følgende definisjon på mobbing: "En person er mobbet eller plaget når han eller hun gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer". Det viktigste arbeidet gjøres ved å forebygge mobbeatferd. Å ha et godt sosialt miljø og jobbe aktivt og systematisk med utvikling av sosial kompetanse er noe av det viktigste og mest grunnleggende arbeidet vi kan gjøre i barnehagen. Likevel vil vi til tross for dette arbeidet, innimellom oppleve at barn blir plaget, utestengt eller terget. Vi har nulltoleranse for mobbing. I vår barnehage vil vi kunne iverksette tiltak på 3 ulike nivå: Tiltak for barnehagen, tiltak på avdelingen og tiltak på individnivå. Alle tiltak på alle nivå vil ikke iverksettes hver gang, eller samtidig. For hvert enkelt tilfelle må personalet sammen med aktuelle foreldre, vurdere situasjon og behov.

Kjennetegn ved barns sosiale og emosjonelle utvikling

0-1 år	<ul style="list-style-type: none">• Imiterer ansiktsuttrykk• Liker å se på nye ansikter• Gråter• Smiler til foreldrene• Reagerer på plutselige lyder• Lager lyd ved begeistring• Strekker seg etter objekter• Regulerer håndgrep etter form på gjenstand før den blir tatt opp• Oppdager farger• Skeptisk til fremmede• Vinker hadet og forstår enkle ord
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Mindre skeptisk til fremmede• Leker litt alene• Plukker opp leker• Liker å bli holdt og lest for• Gjenkjenner seg selv i speil• Begynner å protestere på daglige gjøremål – f.eks påkledning, bading, legging• Ønsker å gjøre ting selv• Får raserianfall hvis ting ikke går som forventet• Utforsker og er nysgjerrig på omgivelsene• Må passes på for å unngå farlige situasjoner• Imiterer voksenes handlinger f.eks vaske, koste etc
2-3 år	<ul style="list-style-type: none">• Viser tegn på empati, viser omsorg. Trøster andre barn som er lei seg, eller har slått seg• Kan fortsatt være fysisk utagerende ved frustrasjon og sinne. Dette avtar ofte når verbalspråket kommer.• Høydepunkt for trass episoder. Vanskelig å snakke til fornuft under trass.• Utålmodig – vanskelig å vente på tur.• Liker å hjelpe til med oppgaver, begynnende rollelek – f.eks mate bamses/dokker, sette de på potte etc• «Sjefete» med foreldre og andre omsorgspersoner. Kan gi ordre og forlange umiddelbar respons.• Tar direkte kontakt med andre. Leker parallell-lek gjerne med samme leke eller aktivitet. Sosial lek som repeteres som f.eks hoppe fra samme sted, repeterende handlinger f.eks løpe etter hverandre.• Kan tilby andre leker, men har ofte problemer med å dele, samler mange leker om gangen.• Har vanskeligheter med å velge – vil ofte to ting samtidig.• Ofte trassig – reagerer med Nei.• Opptatt av ritualer og rutiner. Vil ha ting akkurat slik de er vant Opptatt av system og orden på hvor ting hører til.

3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> • Venner blir mer interessante enn voksne • Deler leker og venter på tur med litt hjelp • Bruker ordene jeg, meg du • Begynner ta ansvar for enkelte oppgaver • Begynner ta ansvar for enkelte oppgaver • Viser kjærlighet for yngre søsken • Viser kjærlighet for yngre søsken • Begynnende rollelek med andre barn • Kan ha liksomvenner • Tuller og tøyser mye i leken • Tolker følelser gjennom ansiktsuttrykk og intonasjon • Interessert i andre menneskers følelser • Ønsker å hjelpe til • Tåler frustrasjon bedre, begynner å kontrollere følelser • Kan være usikker, redd og sjefete • Viljesterk, overser beskjeder eller nekter • Utforsker kjønnsdeler
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> • Leker og kommuniserer med andre barn • Blir bedre i å vente på tur og samarbeide • Blir stimulert av rivalisering i lek • Forstår sosial problemløsning • Viser interesse for å utforske kjønnsforskjeller • Utvikler selvstendighet – liker å gjøre ting selv • Liker å få tillit – kan for eksempel leke litt alene ute (under oppsyn). • Forståelse for private eiendeler utvikles • Fortsatt orientert mot foreldre og hjem • Foretrekker å leke med andre barn, framfor å leke med voksne • Rollelek er hentet fra virkeligheten • Liker å kle seg ut, skaper forestillinger med seg selv og andre • Elsker eventyr og vil delta • Grupplek med 2-5 barn • Viser bekymring og sympati • Liker å oppleve og utforske alt som er nytt • Kan sjefe og kritisere • Svart/hvitt i oppførsel – elsker eller hater • Kan lyve for å oppnå fordeler
5-6år	<ul style="list-style-type: none"> • Er villig til å samarbeide, vente på tur og dele. • Kan være sjalu på søsken • Kan forstå egne følelser • Begynnende forståelse for konsekvenser av egne handlinger • Kan leke alene, men foretrekker å leke med venner • Kan kle på seg selv • Kan bruke ord for å beskrive egne følelser • Vise empati og tilby seg å hjelpe når de ser at noen har det vondt

Overgang og endring

Endringer og overganger kan for noen virke skremmende. C. Rinaldi, en av våre kjente pedagoger fra R. Emilia beskriver endring som både en rettighet og en verdi: "Det er en side ved livet og ved det å leve som krever bevissthet, slik at man finner en retning. Det er viktig å gi endringen mening og å følge endringen". Endringer og overganger er en naturlig del av livet og en viktig del av vår utvikling.

I barnehagen skifter barna avdeling flere ganger i løpet av barnehageårene. De møter nye voksne og nye omgivelser. Vi har mange overganger i livene våre. Tenk bare på det å skulle skifte jobb, å bli tenåring, å få barn, gifte seg, bli gammel osv. Barna ønsker og ser frem mot endringer. Våre erfaringer sier at barna gleder seg til å skifte avdeling etter hvert som de blir eldre.

For å anerkjenne endring som en verdi og en forutsetning for kontinuitet må barna gis muligheter til å navigere i endrings- og overgangsprosesser. Tid, rom gjenstander og personer endres kontinuerlig og barna tilegner seg stadig nye og bedre strategier for å håndtere disse endringene og overgangene. Når barna i tillegg får støtte og veiledning fra nære omsorgspersoner (foreldre og pedagoger), vil deres

muligheter til å navigere og forstå sammenhengene bidra til økt trygghet og mestringsopplevelse i overgangen.

En sensitiv pedagog vil tolke barnets kroppslige og mentale budskap, gi veiledning og nødvendig støtte.

Men fordi våre fortolkninger og opplevelser er kultur- og relasjonsavhengige, kan vi ikke gi en felles løsning som er riktig for hvert enkelt barn. Erfaringsbasert kunnskap viser imidlertid at det er i overgangene den gode pedagogikk blir synlig. Det kreves pedagoger med stor tålmodighet og et varmt hjerte når mennesker er i sårbare situasjoner. Dette har våre pedagoger.

Overgang mellom barnehage og skole

For å få til en god overgang mellom skole og barnehage, skjer det aktiviteter og prosjekter som forbereder barna på skolestarten. Førskolebarna besøker barneskolen. Vi hilser på lærerne og er til stede i noen friminutter. Barnehagen har egne rutiner for overføring av opplysninger mellom barnehage og skole. Disse rutinene ivaretas i samarbeid med barnets foreldre. Rutinene kan finnes på våre hjemmesider:

<http://www.ask.barnehageside.no/>

Planlegging, modeller og metoder.

Modeller og skjema

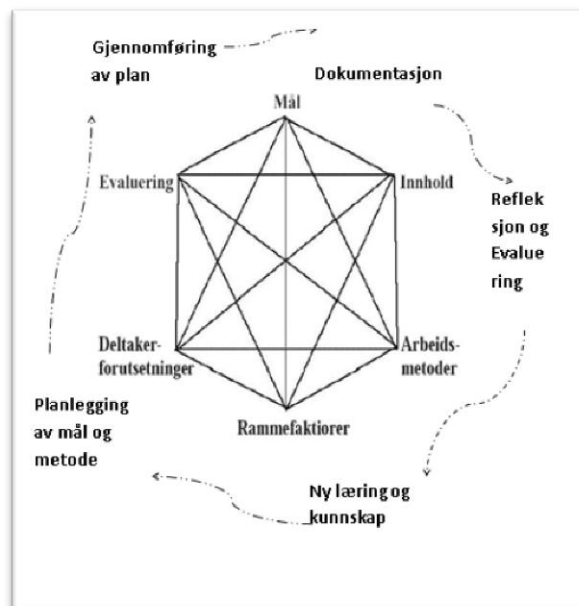
Forklaringsmodeller, planleggings- og vurderingsskjema er gode hjelpemidler for å koble teori og praksis sammen. Bruk av gode modeller hjelper oss å komme fra tanke til handling. Det er viktig for både barna og voksne å vite hva de skal være med på og hvorfor vi skal sette i gang aktiviteter. Når de vet dette, kan de orientere seg og forberede seg. Når oppmerksomheten er rettet mot det som skal skje er det mulig å konsentrere og fordype seg over tid. Modelltenkning sammen med praksisfortellinger, pedagogisk dokumentasjon og vurderingsarbeid utvikler organisasjonen.

Planlegging

Planlegging er en viktig del av det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Barna deltar ofte i planleggingsprosesser omkring hverdags situasjoner og aktiviteter på ulike vis. I forkant av arbeidet må personalet gjennomføre observasjoner, dokumentasjon være i dialog med barn og foreldre gjennom hele året. Rammer, grupper og behov endrer seg, derfor må det lages aktuelle og relevante planer for det pedagogiske arbeidet. Systemene som ligger bunn er en god støtte.

Didaktisk relasjonsmodell:

Vi bruker den didaktiske relasjonsmodellen som vår overordnede planleggingsmodell. Modellen viser alle faktorer man må ta hensyn til i planlegging hverandre.

Modellen brukes også til større prosjekter og aktiviteter for å få med alt. Beslutninger som tas i forhold til de enkelte faktorene, får konsekvenser for de andre faktorene. Når det er gjort et valg et sted, påvirker det valgmulighetene på et annet område. De overordnede målsettingene virker inn på alle faktorene. Uansett hva vi tar utgangspunkt i når vi planlegger, vil de overordnede målene være styrende. Relasjonsmodellen kan virke kompleks i det daglige planleggingsarbeidet, men er god for å forstå sammenhenger mellom de ulike faktorene.

I det daglige arbeidet er det mer effektivt å benytte seg av enklere skjema. Et eksempel på dette er VØFL – skjema, hva, hvordan hvorfor – skjema, Lotus-skjema og Y-diagram. Modeller og bruksforklaring finnes i boka Helhetlig skoleutvikling (Helle og Følgstad 2010)

Vurdering av arbeidet – økt pedagogisk kvalitet

Arbeidet gjennomgås og vurderes på ulike måter. I kommende fireårsperiode har vi satt opp en plan som skal følges i hele perioden slik at vi kan sammenligne resultater og sikre at vi jobber i riktig retning. Å øke kvaliteten på det pedagogiske arbeidet er vårt overordnede mål for vurderingsarbeidet.

Barna

Barna deltar i vurdering av arbeidet. Dette gjør de gjennom prosjektene. Vurderinger gjennomføres underveis. Barna deltar i diskusjoner, legger fram og forteller fra arbeidet med prosjektet. De forteller om problemer de støtte på, hvordan de løste det, hva de likte og ikke likte. De lager utstillinger av arbeidet.

Barnas trivsel er hele tiden gjenstand for vurdering. De yngste barna har ikke alltid et verbalt språk. Pedagogene bruker observasjon som metode for å finne ut hva barna interesserer seg for og hvordan

de løser ulike utfordringer de støter på underveis.

Personalet

Personalet vurderer gjennom at prosjektene gjennomgås og kritisk evalueres. Personalet gir hverandre tilbakemeldinger på arbeidet når det holdes utstillinger ved avslutningen av et prosjekt. Personalet går igjennom alle delene i prosessen, ved å stille spørsmål omkring framgangsmåte og arbeidsmetode og ved at det synlige resultatet kommenteres.

I tillegg vurderes arbeidet generelt, på planleggingsdager og personalmøter gjennom hele året. Samtaler med og observasjoner av barna danner grunnlag for diskusjoner om arbeidet.

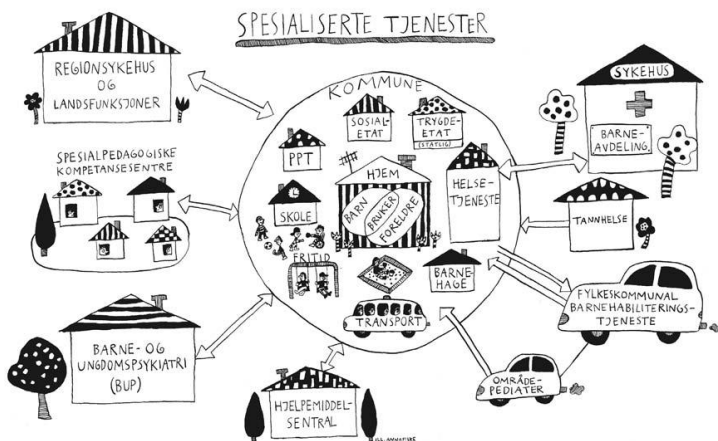
Personalet oppsummerer arbeidet underveis gjennom dags - og prosjektrapporter med bilder og tekst. Prosjektrapportene danner grunnlaget for vurdering av barnehagens virksomhet.

Foreldrene

Foreldrene blir invitert til utstillinger, hvor barn og personale legger fram det arbeidet som de har gjennomført. Foreldrene kan kommentere underveis, når prosjektet dokumenteres og prosessen synliggjøres, på hjemmesider og

utstillinger. Vi foretar foreldrevalueringer på ulike vis, en gang i året. Se vurderingsplanen.

Samarbeid med andre instanser

Dialogen med foreldrene er sentral når vi skal vurdere om barnehagen klarer å gi barnet nok støtte og hjelp, eller om vi må trekke inn spesialkompetanse. De fleste vil før eller senere i livet oppleve å få behov for ulike spesialtjenester. Noen trenger disse spesialtjenestene som barn. Barna kan ikke selv be om hjelp, og de voksne har dermed et særlig ansvar for å ivareta barnas rett til hjelp. Barnehagen skal legge til rette for et samarbeid med ulike spesialtjenester, ut i fra en vurdering sammen med foreldre. Barnet er foreldrenes ansvar og foreldrene skal alltid være dem som foretar den endelige avgjørelsen av hva som skal settes inn av spesielle tjenester rundt eget barn. Disse

tjenestene kan blant annet innebære samarbeid med: Spesialpedagog, logoped, fysioterapeut, syns - og audiopedagog, barnepsykolog, martemeo veileder el. l. De fleste av tjenestene tilbys etter vurdering og kartlegging via Pedagogisk

Psykologisk Tjeneste. Her har barnehagen egen kontaktperson.

Ressursteam:

Vi vet at tidlig hjelp gir størst effekt og minsker risikoen for at barnet skal utvikle tilleggsvansker. Vi er derfor opptatt av å kunne gi barna all den støtte og hjelp de måtte ha behov

for, så tidlig som mulig. Noen ganger gis hjelpen til et enkelt barn, og noen ganger gis hjelpen i form av lek i en gruppe hvor den voksne med sin spesialkompetanse går inn og støtter barnet på en adekvat og naturlig måte. De voksne som jobber med barnet i det daglige vil motta veiledning, slik at barnet får passelig og riktig hjelp De aller fleste barn setter stor pris på våre samarbeidspartnere når de kommer med sine leker, sanger, spill og øvelser

Spesialpedagogisk arbeid i barnehagen

Når vi betegner barn som funksjons- hemmet, menes at det er et gap mellom barnets individuelle forutsetninger og omgivelsenes forventninger. (Jmf: ”Temahefte om barn med nedsatt

funksjonsevne i barnehagen.”

Kunnskapsdepartementet.) Det er viktig å poengtere at barn ikke må identifiseres bare med den medisinske diagnosen eller vanskene sine. De er først og fremst barn og hele mennesker. Vi ser på dem som kompetente. Med sine forutsetninger har barnet et iboende potensiale til å utvikle seg. Barnehagen skal være et inkluderende felleskap.

En fagperson kan ikke sitte med svar på alle spørsmål som gjelder barn med nedsatt funksjonsevne. I Norge er det derfor bygd opp et stort offentlig apparat for å bistå med støtte og hjelp til barn med funksjonsnedsettelse og deres familier.

Aktuelle nettsteder

www.barnehabilitering.no

www.dinfeil.no

www.hbf.no

www.helsetilsynet.no

www.lovdatabasen.no

www.naku.no

www.regjeringen.no

www.shdir.no

www.spesialpedagogikk.no

www.statped.no

www.utdanningsforbundet.no

Barnevernet i samarbeid med barnehage og hjem

Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jf. barnevernloven § 1-1. For at barneverntjenesten skal kunne ivareta sine oppgaver overfor utsatte barn, er den avhengig av at andre som er bekymret for barnet, melder fra til den kommunale Barneverntjenesten. Forskning har vist at utsatte barn som får hjelp på et tidlig tidspunkt, har bedre forutsetninger for å klare seg godt senere i livet (se for eksempel Kristofersen og Clausen 2008).

Barnehageloven § 22 første ledd presiserer at barnehagepersonalet i sitt arbeid skal være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernets side. Videre har barnehagepersonalet opplysningsplikt til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Barnehagens opplysningsplikt til barnevernet følger både av

barnevernloven § 6-4 og av
barnehageloven § 22 annet ledd.

Formidling av plass i barnehage er et av de mest benyttede hjelpetiltakene i barnevernet. (Statistisk Sentralbyrå 2007). I noen tilfeller tar barneverntjenesten initiativ til barnehageplass som et frivillig hjelpetiltak. I andre tilfeller tar foreldrene selv kontakt med barneverntjenesten og ber om bistand til å skaffe barnehageplass. Barnevernloven gir også mulighet til å pålegge barnehageplass som hjelpetiltak for barnet.

Barnehagen har daglig og nær kontakt med barn og familier, mens barneverntjenesten har ansvar for og mulighet til å iverksette nødvendige tiltak rettet mot utsatte barn. For at utsatte barn skal få nødvendig hjelp og oppfølging i dagliglivet, må barneverntjenesten og barnehagen ha et godt samarbeid. Kommunikasjon og samarbeid mellom de to tjenestene må skje innenfor reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett. Det er derfor viktig at både barnehagen og barneverntjenesten har god kunnskap om disse reglene.

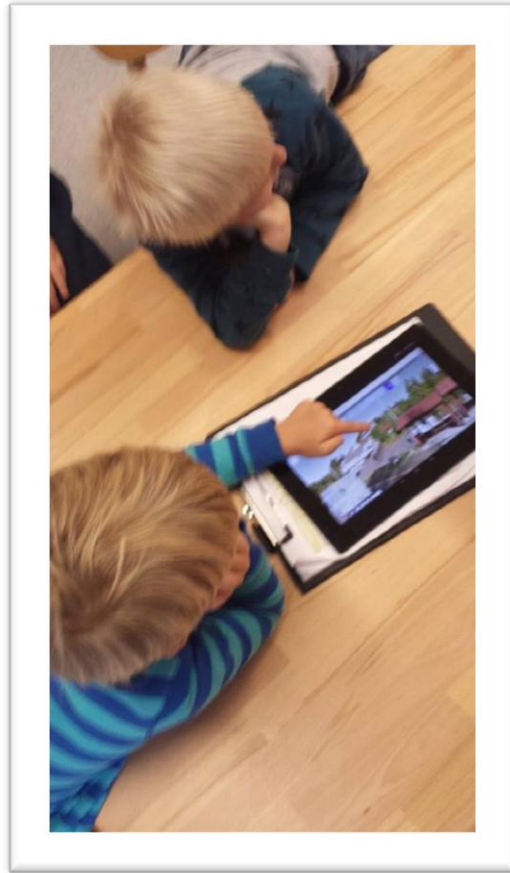
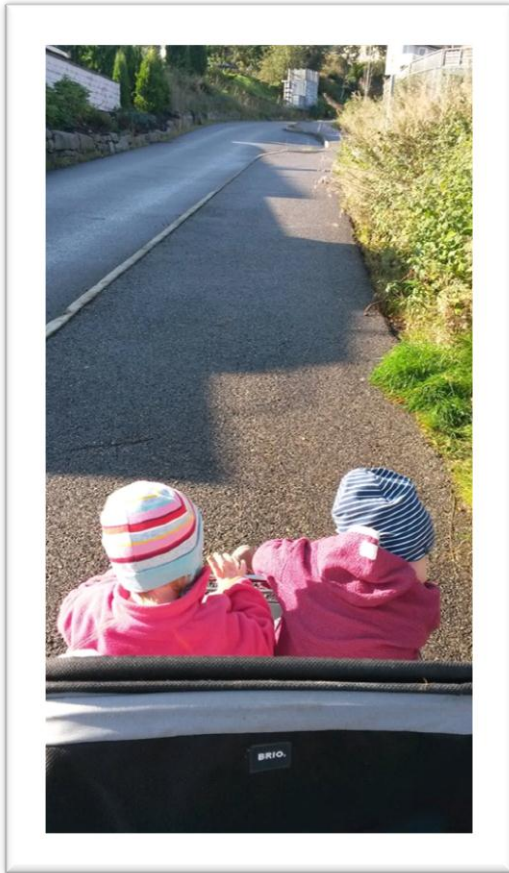
Barneverntjenesten og barnehagen samarbeider både på generelt grunnlag og

i oppfølging av enkeltbarn. Kontakten mellom de to instansene vil som regel også inkludere foreldresamarbeid. Målet er at problemer og bekymringer for et barn skal løses på lavest mulig nivå, og i størst mulig grad i samarbeid med barn og foreldre. En del problemer lar seg imidlertid ikke løse på denne måten. Noen barn og familier trenger mer hjelp og oppfølging. Gjennom et aktivt og positivt samarbeid mellom barnehage, barnevern og foreldre vil man øke muligheten for å finne gode løsninger på vanskelige situasjoner. Foreldre og barn skal medvirke i sin egen sak så langt det er mulig. Barnets medvirkning må vurderes ut fra dets alder og modenhet og ut fra hvorvidt barnet er i stand til å ha egne synspunkter og formidle disse.

Kilde: <http://www.regjeringen.no/>

Veileder fra departementet

Kreativitet og glede setter spor!

Ask Barnehage vil alltid være en spennende barnehage for barn og voksne å være i. Barnehagen vil gjennom prosjekter videreutvikle sin pedagogiske plattform. Den pedagogiske planen vil derfor være et dokument som revideres med jevne mellomrom. Vi vil ta med den erfaring og teori vi har tilegnet oss i videre utvikling av barnehagen. For pedagogene i barnehagen betyr dette en kontinuerlig refleksjon over egne tilstedeværelse og utvikling. Planverket vårt skal vise vei og være verktøy til anvendelse i dette arbeidet. Verden og utviklingen ER der vi befinner oss. Ask Barnehage er en viktig brikke i en stor sammenheng. Lykke til med verdens viktigste jobb i Ask Barnehage.

Ask, september 2014

Sigrud Hestnes og Mona E. Rasmussen

Kilder:

Alle bøkene oppgitt som kilder er brukt enten som inspirasjon til tema eller vi har hentet direkte sitater fra dem.

Berit Bae:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens.html?id=440489>

Bae, B. (2012). *Å se barnet som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens.html?id=440489>

Bakke, K., Jenssen, C., Sæbø, A. B. (2011). *Kunst, kultur og kreativitet. Kunstfaglig arbeid i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget

Brun, E., Carson, N. (2011). *Diskurser om skikkethetsvurdering i lærerutdanningene*. FOU

Clark, R., Chopeta, L. (2004). *Graphics for Learning : Proven Guidelines for Planning, Designing, and Evaluating Visuals in Training Materials* . Jossey-Bass/Pfeiffer.

Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen.
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/temahefte/om_barn_med_nedsatt_funksjonsevne_i_barnehagen.pdf

”Det gjemmer seg i blyanten” av Jytte Andersen, Pedagogisk Forum 2010

”Du og jeg og vi to” av Kari Lamer, Gyldendal 1997

Fischer, U., Madsen, B. L. (2002). *Se her! Om barns oppmerksomhet og førskolelærers rolle*. Grønland, Oslo: Pedagogisk Forum
”Å lære er nesten som å leke” av Eva Johansson og Ingrid P. Samulesson, Fagbokforlaget 2009.

”Filosofihistorie 1” av Gunnar Skirbekk og Nils Gilje, 1980

Heerup, E. (1980). *Musikken – en del av barnet*. Danmark: Gyldendals pædagogiske bibliotek

Jansen, T.T. (). *Prosjektarbeid med barn utfordrer førskolelæreren*.

<http://www.barnehageforum.no/data/Files/PDF/prosjektarbeid.pdf>

Kirk, E. (2006). *Musikk og Pedagogikk*. Modtryk og forfatterne

Kvello, Ø. (2010). *Barnas barnehage 2. Barn i utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS kap.8 s.199

Olofsson, B. K. (1993). *I lekens verden*. Oslo, Pedagogisk Forum.

Rasmussen, B. (2003). *Drama i et dramatisert samfunn/drama in a dramatized society*. Drama-nordisk dramapedagogisk tidsskrift (3) 6-11.

Ødegaard, E.E. (2012). *Barnehagen som dannelsesarena*. Bergen: Fagbokforlaget

Öhman M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk Forum

”Om ögat fikk makt” av Karin Wallin, Almqvist & Wiksell forlag 1991

”Barns skapande leik 2-7 år” av Arne Trageton og Vivian H. Gullberg, Cappelen 1986

”Dømmekraft” av Linda Lai, Tano Ascehoug 2010

”Tangenten. Matematikk for små- inspirasjon for store” Trude Fosse, Rune Herheim mfl., Caspar Forlag

”I lekens verden” av Birgitta Knutsdotter Olofsson, Pedagogisk Forum 1993

”Barnespråk og barnekultur” av Bjørn Bjørlykke, Cappelen Akademiske Forlag 1996

”Små barns forhandlinger i lek” av Torgeir Alvestad, Artikkel i Pedagogisk Forum nr. 3, 2010 s. 70.

"In dialogue with Reggio Emilia" av Carlina Rinaldi, Routledge Taylor and Francis Group 2006

"Unger Kan" av Ben Furman, Pedagogisk Forum 2004

"Pedagogisk Dokumentasjon – Inspirasjon til bevegelige praksiser" av Tonje Kolle, Ann Sofi Larsen og Bente Ulla, Fagbokforlaget 2010

"Empati gjennom lek og språk" av Margareta Öhman, Pedagogisk Forum 1996

"Fra lydighet til ansvarlighet" av Jesper Juul og Helle Jensen, Pedagogisk Forum 2003

"Ditt kompetente barn" av Jesper Juul, Pedagogisk Forum 1996

"Hunder måter å tenke på" av Tove Jonstøij og Åsa Tolgraven, N.W Damm & Søn 2003

Artikler om lek fra Barnehagefolk nr 2, 2011

"Barnehage i en forandret verden. Endring + Kompetanse = Kvalitet" av Berit Anderaa og Morten Halvorsen. Kommuneforlaget 2001

"Inntrykk og Uttrykk. Estetiske fagområder i barnehagen." av Kari Carlsen og Marius Samuelsen, Gyldendal Norsk Forlag 1988

"De små mestrene" av Birgitta Knutsdotter Olofsson, Pedagogisk Forum 1997

"Hva kan vi lære av Reggio Emilia?" av Anna Marie Holm, Erik Siggaard m.fl, Pedagogisk Forum 1986
Grete Hoven (2002)

"Neuropedagogikk. En skole for hele hjernen" av Matti Berström, Hans Reitzel Forlag 1998

Sjiraffspråk - empatisk kommunikasjon i pedagogisk arbeid
av Bodil Weirsøe (2003)

Kreativitet og glede setter spor!

Pedagogisk plan Ask Barnehage 2014